

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Heli-Maija Peltonen

“Ja niinkun mä oon monesti ihan miettinyt sitä, että mihin sitä olis joutunukkaan, jos ei niinku tätä palvelua olis ollu.”

VANHEMPIEN KOKEMUKSIA JOENSUUN VARHAISKASVATUKSEN
PERHEOHJAUKSESTA

Opinnäytetyö
Lokakuu 2020

OPINNÄYTETYÖ
Syyskuu 2020
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
Tel. 358 13 260 600

Tekijä
Heli Peltonen

Nimeke
"Ja niinkun mä oon monesti ihan miettinyt sitä, että mihin sitä olis joutunukkaan, jos ei niinku tätä palvelua olis ollu."
VANHEMPIEN KOKEMUKSIA JOENSUUN VARHAISKASVATUKSEN PERHEOHJAUksesta

Toimeksiantaja
Joensuun kaupungin varhaiskasvatuksen perheohjaus

Tiivistelmä
Varhaiskasvatuksen perheohjaus on Joensuun kaupungin tarjoamaa maksutonta ja ennaltaehkäisevää matalan kynnyksen lapsiperhepalvelua. Perheohjaus toimii osana varhaiskasvatuksen palveluita. Palvelu on tarkoitettu jokaiselle Joensuun seudun varhaiskasvatuksen ja esikoulun matalan kynnyksen ennaltaehkäisevää tukea tarvitsevalle asiakasperheelle.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia teemahaastattelua käyttäen asiakasperheiden kokemuksia saamastaan palvelusta, sen merkityksellisyydestä sekä palveluun liittyvästä kynnyksestä. Lisäksi toin esiin vanhempien kehitysideoita palvelulle.

Työni tavoitteena oli tuottaa perheohjauksen käyttöön ajankohtaista materiaalia, jonka avulla he voivat arvioida tekemäänsä työtä ja kehittää palveluitaan vastaamaan vielä paremmin asiakkaiden tarpeisiin. Opinnäytetyöstäni nousevia tutkimustuloksia voidaan käyttää myös palvelun tarjoamisen jatkosta päätettäessä.

Tutkimustuloksistani ilmenee, että kaikki yhdeksän haastateltua vanhempaa olivat erittäin tyytyväisiä saamaansa palveluun. Kaikki kokivat, että palvelu vastasi juuri heidän perheensä tarpeita. Erityisesti haastatellut kehuivat palvelun ja työntekijöiden joustavuutta ja sitä, että palvelu suunnitellaan vastaamaan jokaisen asiakkaan ja hänen perheensä tarpeita. Lisäksi haastateltavat korostivat työntekijöiden pysyvyyden merkitystä. Merkityksellistä pysyvyys on erityisesti luottamusuhteen syntymisen, palveluun hakeutumisen ja uudelleen yhteydenottamisen kannalta. Kehittämisen paikkoja ilmeni eniten tiedottamiseen liittyvissä seikoissa. Haastateltavat toivoivat, että palvelusta olisi löydettävissä enemmän tietoa internetistä. Lisäksi moni toivoi selkeytystä tilanteisiin, joissa perheohjaukseen voi ottaa yhteyttä.

Kieli
suomi

Sivuja 49
Liitteet 3
Liitesivumäärä 4

Asiasanat
perheohjaus, teemahaastattelu, palvelunkäyttäjien kokemukset, varhaiskasvatus

THESIS
September 2020
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. 358 13 260 600

Author
Heli Peltonen

Title
"And I have thought multiple times about where I would be if this service didn't exist."
PARENTS EXPERIENCES IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION'S FAMILY GUIDANCE
Commissioned by
Family guidance for early childhood education in the city of Joensuu

Abstract

Family guidance for early childhood education is free and preventive low-threshold family service provided by the City of Joensuu. Family guidance works in co-operation with early childhood education. The service is available for every client family in early childhood education and preschool.

One of the goals of the thesis was to study the thematic interview of the customer's experiences of the service and the threshold related to the service. Also, I brought up parental development ideas for the service.

The aim was to provide family guidance material that they could use while evaluating and developing their services. The research results of my thesis can also be useful when it is time to make a decision about the future of this service.

My research results show that all nine parents interviewed were very satisfied with the service they received. Everyone felt that the service was just right for their family. In particular, the interviewees praised the flexibility of the service and employees. The service is designed to meet the needs of each client and their family. In addition, the interviewees emphasized the importance of employee permanence. Persistence is particularly important in terms of building trust, applying for the service and being contacted again. Places for development were most evident in information issues. The interviewees hoped that more information could be found on the service on the Internet. In addition, many wanted clarification on the situations in which family guidance can be contacted.

Language
Finnish

Pages 49
Appendices 3
Pages of Appendices 4

Keywords

family guidance, themed interview, service user experiences, early childhood education

Sisältö

1	Johdanto.....	5
2	Varhaiskasvatus ja perheohjaus.....	6
2.1	Varhaiskasvatus.....	6
2.2	Perheohjaus.....	8
3	Varhaiskasvatuksen perheohjauksen orientaatiot.....	9
3.1	Matalan kynnyksen palvelu.....	9
3.2	Ennaltaehkäisevä palvelu.....	10
3.3	Varhainen puuttuminen.....	11
4	Perheohjaus Joensuussa.....	12
4.1	Joensuun perheohjauksessa tehtävä työ.....	13
4.2	Perheohjauksen asiakkaat.....	14
5	Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjauksessa toteutettava työ.....	15
5.1	Asiakaslähtöisyys.....	15
5.2	Luottamus asiakastyössä.....	16
5.3	Vertaisryhmät ja vertaistuki.....	18
6	Aiemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt.....	19
6.1	Lapsiperheiden huolet.....	19
6.2	Lapsiperheiden tuen tarpeeseen vastaaminen.....	21
6.3	Perheohjaus.....	22
6.4	Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjaus.....	23
7	Opinnäytetyön toteutus.....	24
7.1	Tutkimustehtävä ja kohderyhmä.....	24
7.2	Laadullinen tutkimus.....	26
7.3	Haastattelu.....	27
7.4	Teemahaastattelun käyttö aineistonkeruumenetelmänä.....	27
7.5	Litterointi.....	28
7.6	Teemoittelu.....	29
7.7	Analysointi.....	30
8	Tutkimustulokset.....	31
8.1	Perheohjauksen saatavuus ja näkyvyys sekä tiedottaminen.....	31
8.2	Perheohjaus palvelujärjestelmässä.....	32
8.3	Kokemus saadusta palvelusta.....	34
8.4	Perheohjauksen koettu merkityksellisyys.....	35
8.5	Perheohjaajien pysyvyys ja luottamussuhde.....	37
8.6	Palvelun koettu kynnyks ja sen madaltaminen.....	38
8.7	Perheohjauksen kehittäminen.....	39
9	Pohdinta.....	41
9.1	Johtopäätökset.....	41
9.2	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	45
9.3	Työn hyödynnettävyys ja jatkokehitysideoita.....	47
9.4	Oppimisprosessi ja ammatillinen kasvu.....	48
	Lähteet.....	50

Liitteet

Liite 1	Saatekirje
Liite 2	Haastattelurunko
Liite 3	Teemoitteluprosessi

1 Johdanto

Lapsen tasapainoisen kehityksen, turvallisen kasvu ympäristön ja hyvän elämän turvaaminen on ensisijaisesti lapsen huoltajien vastuulla. Kaikki lapset ja perheet kuitenkin tarvitsevat tukea tai apua jossain elämän vaiheessa. Tuen tarpeet ovat erilaisia ja eri mittaisia. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2020a, 10.) Suomalaiset vanhemmat kokevat saavansa hyvin apua ja tukea lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvissä asioissa, mutta perheen tilanteeseen ja vanhemmuuteen liittyvissä huolissa avun saanti on vaikeampaa. Avunsaannin vähäisyyttä selittää osaltaan ennaltaehkäisevien palveluiden vähäisyys sekä ongelmien varhaisen tunnistamisen ja puheeksi ottamisen vaikeudet. (Halme & Perälä 2014, 224 – 225.)

Tässä opinnäytetyössä esittelen toteuttamani tutkimuksen, jonka toimeksiantajana toimi Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjaus. Tehtävänäni oli selvittää asiakasperheiden kokemuksia saamastaan palvelusta, sen merkityksellisyydestä ja kynnyksestä. Tavoitteena oli tuottaa perheohjauksen käyttöön ajankohtaista materiaalia, jonka avulla he voivat arvioida tekemäänsä työtä ja kehittää palveluitaan vastaamaan vielä paremmin asiakkaiden tarpeisiin.

Teoriaosuuteni käsittelee varhaiskasvatuksesta ja perheohjauksesta. Näiden lisäksi avaamini perheohjausta ohjaavia orientaatioita ja käytettyjä työskentelytapoja. Tutkimusosuudessa esittelen tutkimukseni, jossa olen koonnut ja analysoinut varhaiskasvatuksen perheohjauksen asiakasperheiden kokemuksia saamastaan palvelusta. Tutkittavan aineiston keräsin haastattelemalla palvelun asiakkaita. Tutkimuksessani pyrin selvittämään keräämäni aineiston perusteella asiakkaiden kokemuksia palvelun merkittävydestä, siihen liittyvästä kynnyksestä, saatavuudesta sekä muista palveluun liittyvistä merkittäviksi koetuista asioista. Lisäksi olen kerännyt haastateltavilta kehitysideoita, joita perheohjaajat voivat hyödyntää työn kehittämisessä. Pohdintaosuudessa avaamini tekemieni johtopäätösten lisäksi myös opinnäytetyötäni ohjaavia eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä seikkoja sekä kerron jatkokehitys- ja hyödynnysideoistani ja omasta opinnäytetyön aikaisesta oppimisprosessistani.

2 Varhaiskasvatus ja perheohjaus

2.1 Varhaiskasvatus

Kodin lisäksi päiväkotia on yksi lapsen keskeisimmistä kasvuympäristöistä. Lasten kasvu- ja oppimisympäristöt, kuten varhaiskasvatus, on muiden lapsille ja perheille tarkoitettujen palvelujen tavoin pyritty rakentamaan siten, että ne tukisivat parhaalla mahdollisella tavalla lapsen terveyttä ja hyvinvointia sekä oppimista ja kehitystä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020a, 10.)

Varhaiskasvatus on pedagogista, suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, joka koostuu lapsen kasvatuksesta, hoidosta ja opetuksesta. Varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai avoimessa varhaiskasvatustoiminnassa. Jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen, mutta lapsen huoltajat päättävät siihen osallistumisesta. (Opetushallitus 2018.) Kunnan tehtävänä on huolehtia, että varhaiskasvatusta tarjotaan perheelle sen tarpeiden mukaisesti (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019).

Varhaiskasvatuksen toteuttamisen lähtökohtana on lapsen etu, joka tulee huomioida niin päätösten tekemisessä ja suunnittelussa kuin palvelua tarjottaessakin. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on muun muassa edistää lapsen iän ja kehityksen mukaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia sekä tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja varmistaa turvallinen ja oppimista edistävä oppimisympäristö. Varhaiskasvatuksessa pyritään tunnistamaan lapsen yksilölliset tuen tarpeet ja tarjoamaan jokaiselle lapselle tarkoituksenmukaista tukea. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

Varhaiskasvatus tekee myös tarvittaessa yhteistyötä muiden tahojen kanssa. Yhteistyökumppaneina voi olla esimerkiksi lastenneuvola, kasvatus- ja perheneuvola, koulu, sosiaalitoimi sekä erilaiset terveydenhuollon toimijat. (Keskinen ja Virjonen 2004, 63.) Valtaosa suomalaisista lapsista osallistuu varhaiskasvatukseen tai esikouluun alle seitsemänvuotiaana. Tämä tarjoaa varhaiskasvatukselle

muiden lapsiperheiden käyttämien peruspalveluiden ohella hyvän tarkastelupaikan lapsiperheiden hyvinvoinnin tilaan ja tarjoaa mahdollisuuden puuttua ilmeneviin vanhemmuuden ongelmiin varhaisessa vaiheessa. (Kekkonen 2004, 3.)

Varhaiskasvatuslakiin (540/2018) on määritelty työntekijöiden velvollisuus tukea vanhempaa hänen kasvatustyössään ja auttaa edistämään lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin toteutumisessa (Varhaiskasvatuslaki 540/2018). Kodin ja päiväkodin välistä yhteistyötä kutsutaan kasvatuskumppanuudeksi. Kasvatuskumppanuus on eri osapuolten välistä tasavertaista vuorovaikutusta, joka edistää lapsen kasvua, oppimista ja kehittymistä. (Valtioneuvoston periaatepäätös 2002, 18.)

Keinoja ja välineitä perheiden auttamiseen tarvitaan enemmän, kuin mitä varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on työnsä ohella tarjota (Keskinen ja Virjonen 2004, 8). Varhaiskasvatuksen henkilökunnan lasten kanssa tehtävä perustyö on usein kiireistä ja ryhmäkoot ovat isoja. Henkilökunnasta on puutetta ja päiväkodeissa sijaisten vaihtuvuus on suurta. (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2019, 164 – 166.) 1.8.2020 voimaan tulleiden varhaiskasvatuslain (540/2018) muutosten myötä yli kolmevuotiaiden varhaiskasvatusryhmiin saatiin pientä helpotusta, kun yhdellä kasvattajalla saa olla vastuullaan enää seitsemän lasta entisen kahdeksan sijaan (Valtioneuvosto 2019).

Joensuussa varhaiskasvatuksen peruspalveluihin kuuluu perheohjaus, jonka tarkoituksena on olla osana varhaiskasvatuksen vanhemmuutta tukevaa ulottuvuutta. Varhaiskasvatuksen ja lapsen vanhemman välisenä tavoitetilana voidaan pitää kasvatuskumppanuutta, joka mahdollistaa lapsen kasvun ja kehityksen turvaamisen rinta rinnan. Perheohjaus voi toimia linkkinä varhaiskasvatuksen ja vanhempien välillä ja täten osaltaan mahdollistaa kasvatuskumppanuuden synnyn. Perheohjaus voi myös auttaa vanhempia ja varhaiskasvatuksen henkilökuntaa pääsemään yli haasteista, esimerkiksi erimielisyyksistä, joita he voivat matkallaan kohdata. (Kokkola 2017.)

Perheohjaajien työnkuvaan kuuluu muun muassa varhaiskasvatustilain mukaisesti vanhempien tukeminen kasvatustehtävässään. Varhaiskasvatuksen perheohjaus ei ole lakisääteistä, vaan jokainen kunta päättää itse sen tarjoamisesta. Työ on ennaltaehkäisevää, matalan kynnyksen palvelua varhaiskasvatuksen asiakasperheille. Joensuun kaupunki on päättänyt tarjota tätä palvelua jo kahdeksan vuoden ajan. (Airaksinen 2020.)

2.2 Perheohjaus

Perheohjauksen yleinen määrittely ei ole yksiselitteistä. Joensuussa varhaiskasvatuksen perheohjauksen palvelu on selkeästi rajattua ja kerron siitä enemmän kappaleessa 4, perheohjaus Joensuussa.

Valtakunnallisesti perheiden kanssa tehtävää työtä toteutetaan todella laajalla nimikkeiden kirjolla. Mahdollisia nimikkeitä ovat esimerkiksi perheohjaaja, perhetyöntekijä, lapsiperhetyöntekijä, ohjaaja, lähihoitaja, sosiaalikasvattaja, kotipalveluohjaaja, kotipalvelun työntekijä ja kodinhoitaja. Eri nimikkeillä toimiessa työ voi olla hyvinkin samankaltaista. (Alatalo, Miettunen, Liukko, Kettunen & Normia-Ahlsten 2019, 29.)

Perheohjaus-nimikkeellä perheiden kanssa tehtävää työtä toteutetaan monissa muissakin palvelujärjestelmän osissa, kuin vain varhaiskasvatuksessa. Esimerkiksi perheohjausta tarjotaan Sastamalassa perheneuvolan alaisena (Sastamalan kaupunki 2020), Vantaalla äitiys- ja lastenneuvolan palveluiden yhteydessä (Vantaan kaupunki 2020), Porvoossa lapsiperheiden sosiaalityön alla (Porvoon kaupunki 2020) ja Mynämäen, Maskun ja Nousiaisten alueella toimivan Sote Akselin alueella lastensuojelun palveluiden yhteydessä (Akseli 2020). Työn lähtökohtana ovat lapsi ja huoli lapsen hyvinvoinnista. Palveluntarve voi ilmaantua vanhempien, varhaiskasvatuksen työntekijöiden tai esimerkiksi moniammatillisen palaverin perusteella. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen. 2012, 80.)

Varhaiskasvatuksen perheohjaus on matalan kynnyksen ennaltaehkäisevää, luottamuksellista ja maksutonta palvelua kaikille sitä tarvitseville varhaiskasvatuksen asiakasperheille. Palvelua saadakse ei tarvita arviointikäyntejä tai viiranomaispäätöksiä. Keskusteluajan voi varata itse tai pyytää varhaiskasvatuksen henkilökuntaa ottamaan perheohjaukseen yhteyttä. Tapaamisen voi sopia perheohjaajien toimistolle tai päiväkodille. (Järvinen ym. 2012, 78 – 81; Airaksinen 2020.)

Joensuun lisäksi varhaiskasvatuksen yhteydessä perheohjausta järjestetään ainakin Hämeenkyrössä (Hämeenkyrön kaupunki 2020), Lempäälässä (Lempäälän kaupunki 2020), Joensuun naapurikunnassa Liperissä (Liperin kaupunki 2020) sekä Nivalassa (Nivalan kaupunki 2020). Joensuu ei siis ole ainoa kaupunki, joka kyseistä palvelua tarjoaa osana varhaiskasvatuksen palveluitaan, mutta kuten Ahjopalo (2017) toteaa, palvelun tarjoaminen on yhä harvinaista.

Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelmassa määriteltynä varhaiskasvatuksen perheohjaus on yksi varhaiskasvatuksen yhteistyötahoista (Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 81). Tätä ennaltaehkäisevää perheohjauspalvelua tarjotaan osana varhaiskasvatuksen peruspalveluita (Järvinen ym. 2012, 78).

3 Varhaiskasvatuksen perheohjauksen orientaatiot

3.1 Matalan kynnyksen palvelu

Suomessa varhaiskasvatuksen perheohjaus on vielä harvinaista, erityisen matalan kynnyksen palvelua (Ahjopalo 2017). Matalan kynnyksen palveluilla pyritään saavuttamaan niitä asiakkaita, jotka ovat jääneet palvelujärjestelmän ulkopuolelle syystä tai toisesta. Tavoitteena on, että palvelun kynnys olisi mahdollisimman alhainen, eli asiakkaalle asetetaan vähemmän edellytyksiä palvelun piiriin hakeutumiseksi. Kynnystä aiheuttavia asioita voivat olla esimerkiksi palvelun saatavuus

tai saavutettavuus, vaatimukset, korkeat tavoitteet, valvonta tai pelko leimaantumisesta. Lisäksi palvelun sijainti, hinta sekä aukioloajat vaikuttavat päätökseen hakeutua palvelun piiriin. Matalan kynnyksen palveluita on usein tarjolla työelämän ulkopuolella oleville nuorille, yksinäisille vanhuksille, lapsiperheille, päihde- ja mielenterveysongelmista kärsiville, maahanmuuttajille ja pitkäaikaissairaille. Esimerkiksi erilaiset perhekahvilat, vertaistoiminnat ja päivätoiminnat voivat olla matalan kynnyksen palveluita. (Leemann & Hämäläinen 2015, 1.)

Lapsiperheiden kanssa työskenneltäessä matalan kynnyksen palveluiden tavoitteena on, että lapset ja perheet saavat apua ja tukea arjen haasteisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Oikea-aikainen, matalalla kynnyksellä saatavissa oleva tuki tai apu voi ratkaista perheen ongelmat, ennen kuin ne pääsevät pahenemaan tai kasautumaan. Näin voidaan välttyä myös kalliiden ja ruuhkautuneiden erityispalveluiden käyttämiseltä. (Sankalahti 2016, 23.)

3.2 Ennaltaehkäisevä palvelu

Ennaltaehkäisevää työtä tehdään, jotta ongelmiin voidaan vastata jo silloin, kun ne ovat vielä pieniä. Varhaisessa vaiheessa tehty työ on yleensä palkitsevaa ja tehokasta ja muutos voi näkyä hyvinkin nopeasti. Lapsiperheiden parissa tehtävän ennaltaehkäisevän työn tarkoituksena on tukea perhettä ja auttaa sitä löytämään omat voimavaransa. Tavoitteena on perheen hyvinvoinnin ylläpitäminen. (Järvinen ym. 2012, 73.)

Lapsiperheiden hyvinvointia tukeva ennaltaehkäisevä työ tulisi aloittaa jo ennen varsinaisten ongelmien esiintymistä. Suomalaisen palvelujärjestelmän heikkoutena on Paanasen ja Gisslerin (2014, 213) mukaan se, että ongelmiin puututaan vasta siinä vaiheessa, kun ne ovat jo muuttuneet vakaviksi. Palvelujärjestelmässä jokainen toimii tahollaan ilman eheää kokonaiskuvaa yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen tilanteista. (Paananen & Gissler 2014, 213.) Ongelmien kriisiytymisen tai kroonistumisen ehkäiseminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa on tärkeää. Vanhempien ja koko perheen hyvinvointi on kiinteästi yh-

teydessä myös lapsen hyvinvointiin ja tulevaisuuteen. Perhettä koskettavien ongelmien tai huolien on todettu vaikuttavan haitallisesti esimerkiksi lapsen koulu- menestykseen, aiheuttavan mielenterveysongelmia sekä lisäävän kodin ulkopuo- leisen sijoituksen riskiä. (Paananen & Gissler 2012, 204.)

3.3 Varhainen puuttuminen

Halme ja Perälä (2014, 216) kertovat Solantaus-Simulan (ym. 2002) ja Leinosen (ym. 2003) korostaneen, että lapsiperheiden ongelmia tarkastellessa huomio tu- lee kiinnittää erityisesti vanhemmuuden vahvistamiseen. Vanhemmuuden ongel- mat ovat merkittäviä tekijöitä lapsen kehityksellisten ongelmien, pahoinvoinnin, syrjäytymisen, ei-toivotun käyttäytymisen sekä mielenterveyden ongelmien kehiti- tymisessä. (Halme & Perälä 2014, 216.)

Vanhempien pienimmätkin huolenilmaukset tulisi ottaa tosissaan, koska pienten, arkipäiväisten ongelmien kanssa jatkuvasti eläminen voi olla yksilölle huomatta- vasti suurempi rasite, kuin yhden suuren vastoinikäymisen kohtaaminen (Fields ja Prinzkin 1997 Halmeen ja Perälän 2014, 216 mukaan).

Jotta lapsiperheitä pystytään auttamaan mahdollisimman tehokkaasti, on ongel- mat tärkeää havaita mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Varhainen puuttu- minen on tutkitusti tehokasta. (Heckman 2011, Halmeen ja Perälän 2014, 216 mukaan.) Lapsiperheiden ongelmat ovat ajautuneet tilaan, jossa ongelmien rat- komiseen tarvitaan pitkälle kehittyneitä, erityisiä tukitoimia, kuten perhe- ja kas- vatusneuvoloita ja erikoissairaanhoidoa. Nämä palvelut ylikuormittuvat ratkoese- saan lapsiperheiden pahoinvoinnista aiheutuneita ongelmia. (Salmi ym. 2012 Halmeen ja Perälän 2014, 216 mukaan.)

4 Perheohjaus Joensuussa

Opinnäytetyötäni varten haastattelin Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjauksesta mahdollisimman täsmällistä tietoa, haastattelin toiminnassa alusta asti mukana ollutta perheohjaajaa Raili Airaksista (2020). Joensuun perheohjauksesta kirjoittamissani kappaleissa olen käyttänyt kyseistä haastattelumateriaalia lähde-tietona.

Aikaisemmin varhaiskasvatuksen perheohjauksesta käytettiin Joensuussa nimeä päivähoiton perhetyö. Puhuessani tässä opinnäytetyössä perheohjauksesta tarkoitan Joensuun kaupungin tarjoamaa varhaiskasvatuksen varhaisen tuen palvelua.

Perhetyö ja perheohjaus ovat termeinä hyvin samankaltaiset mutta tarkoittavat eri asioita. Perhetyö on määritelty lastensuojelulaissa avohuollon tukitoimeksi. Perhetyössäkin painopisteet ovat ennaltaehkäisevässä ja varhaisessa tuessa, mutta tämän palvelun tarjoamisesta kunnilla on järjestämisvelvollisuus. Lastensuojelulain mukaisesti tätä palvelua kunnan on tarjottava asiakasperheille tarpeen mukaan. (Järvinen ym. 2012, 12 – 13.)

Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelmassa (2018, 71, 79, 81) perheohjauksen kerrotaan olevan osa Joensuun varhaiskasvatuksessa toteutettavaa monialaista yhteistyötä. Yhteistyön avulla pyritään tunnistamaan jokaisen lapsen tuen tarpeet ja tarjoamaan tarpeiden mukaista tukea. Perheohjaus on yksi varhaiskasvatuksen lasten ja vanhempien hyvinvointia tukevista ratkaisuista. (Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 71, 79, 81.)

Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjauksesta voi saada apua esimerkiksi perhe-elämään, parisuhteeseen, lasten kasvatukseen tai vanhemmuuteen liittyvissä huolissa (Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 81; Järvinen ym. 2012, 80).

Perheohjaus kuuluu Joensuun kaupungin hyvinvointipalveluihin ja päivähoidon hallintoon. Asiakaskunta koostuu Joensuun avoimen varhaiskasvatuksen, perhepäivähoidon ja 31 päiväkodin lapsista ja heidän perheistään. Lisäksi toimenkuvaa täydentää esikoululaisten kuratorointi. (Airaksinen 2020).

Esikoululaisten kuratorointi on lakisääteistä oppilashuoltolakiin (Opiskelija- ja oppilashuoltolaki 1287/2013) perustuvaa palvelua, jota kunnan on tarjottava esikoululaisille. Varhaiskasvatuksen perheohjauksen tarjoaminen ei perustu mihinkään lakiin, vaan se on kunnan tarjoamaa harkinnanvaraista ennaltaehkäisevää peruspalvelua (Airaksinen 2020).

Perheohjauksen asiakaskenttä on laaja ja mahdollisia asiakkaita on paljon. Yhteensä varhaiskasvatuksen piirissä on Joensuussa vuonna 2020 3425 lasta. Näistä 2235 oli kunnallisissa ja 648 yksityisissä päiväkodeissa. Esikoululaisia oli yhteensä 590. Avoimeen varhaiskasvatukseen osallistui 84 lasta ja perhepäivähoidon tai ryhmäperhepäivähoidon kirjoilla oli yhteensä 342 lasta. (Pikkarainen 2020.)

4.1 Joensuun perheohjauksessa tehtävä työ

Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjauksen tavoite on, että koko perhe voi hyvin. Ydintehtävänä on vanhemmuuden ja perheen voimavarojen vahvistaminen. Vanhempien tulisi kokea olevansa ainutkertaisia ja riittäviä omana itsenään. Perheohjauksesta pyritään antamaan jokaiselle perhettä sellaista apua, josta juuri he hyötyisivät. (Airaksinen 2020.)

Toiminta perustuu sosiaalipedagogiseen ja ratkaisukeskeiseen työtoteeseen. Sitä ohjaa myös Joensuun seudun päiväkodeissa vahvassa roolissa oleva positiivinen pedagogiikka (Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma 2018). Perheohjauksessa tehtävän työn perusarvoina ovat lapsen oikeus suojeluun, hyvinvointiin ja huolenpitoon, lapsen etu sekä lapsen ja hänen perheensä toimijuuden tukeminen. Tavoitteina on olla tukena lapsen kehityksessä ja kasvatuksessa

sekä turvata lapsen etu esimerkiksi perheen vuorovaikutustaitoja tukemalla, sosiaalisia verkostoja vahvistamalla tai tukemalla parisuhdetta. Yhteistyökumppaneina toimivat erityislastentarhanopettajat, neuvolat, kasvatus- ja perheneuvola, lastensuojelu, varhaisen tuen sosiaalityö, seurakunnat sekä Mannerheimin lastensuojeluliitto. (Airaksinen 2020.)

Perheohjauksen keskeisiä tehtäväkokonaisuuksia ovat asiakastyö, konsultaatio sekä työn arviointi ja kehittäminen. Asiakastyön osuus sisältää perheen tukemisen kasvatustyössä eli neuvonnan, ohjauksen, keskustelun sekä perheohjauksen järjestämät vertaisryhmät. Konsultaation osalta työhön taas kuuluu henkilökunnan tukeminen ja asiantuntijatehtävät, joita voi olla esimerkiksi päiväkotien tai esikoulujen vanhempainilloissa. (Airaksinen 2020.)

Perheohjauksen kehittämisessä huomioidaan niin vanhempien kuin varhaiskasvatushenkilöstönkin toiveita ja tarpeita. Aktiivinen alan koulutukseen osallistuminen, valtakunnallisten perheohjausta koskevien linjausten seuraaminen sekä muualla käytettyihin työmenetelmiin ja niiden vaikuttavuuteen tutustuminen on tärkeää. (Airaksinen 2020.)

4.2 Perheohjauksen asiakkaat

Lapsiperheissä huolta aiheuttavat erilaiset syyt. Vanhempien taholta perheen tilannetta kuormittavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi mielenterveys- ja päihdeongelmat, huoltajuusriidat, parisuhdeongelmat tai taloudelliset ongelmat. Lapseen liittyviä, perhettä kuormittavia tekijöitä taas voivat olla esimerkiksi lapsen sairaudet ja niihin mahdollisesti liittyvä oireilu, oppimisvaikeudet, kiusaaminen tai kiusatuksi tuleminen, itseään tai toisia vaarantava käyttäytyminen tai erilaiset riippuvuudet. (Halme & Perälä 2014, 224 – 225.) Perheohjauksen asiakkaiden tilanteet ovat monimuotoisia ja ennakoimattomia. Työntekijät kohtaavat työssään myös haastavia asiakastilanteita. (Airaksinen 2020.)

Suurin osa asiakkaista ohjautuu itse perheohjauksen tuen piriin. Tieto palvelusta on yleensä löydetty kaupungin nettisivuilta, neuvolasta, päiväkodissa saatavilla olevista esitteistä tai tapahtumista, joissa perheohjauksen henkilökuntaa on ollut mukana. Työntekijät ovatkin tavoittaneet ja tavanneet satoja vanhempia erilaisten tapahtumien ja ryhmien ansiosta. (Airaksinen 2020.)

Toimintavuonna 2018-2019 avun tarvetta oli herännyt erityisesti vanhempien väsymyksen, lapsen haastava käyttäytymisen, arjen hallinnan haasteiden, rajojen asettamisen ja parisuhteen tai erotilanteen aiheuttamien ongelmien takia. Perheohjauksesta on tarjottu apua myös läheisen menetyksen aiheuttamiin kriisitilanteisiin. Tunnettavuus on selvästi lisääntynyt, jonka vuoksi myös asiakasmäärät ovat kasvaneet. (Airaksinen 2020.)

5 Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjauksessa toteutettava työ

5.1 Asiakaslähtöisyys

Joensuun varhaiskasvatuksen perhetyö on asiakaslähtöistä, perheen voimavaroja tukevaa työtä (Airaksinen 2020). Asiakaslähtöisessä työssä asiakkaan huolta aiheuttava elämäntilanne on aina keskeinen ongelma ja työn kohde, ei asiakas itse (Pehkonen, Martikainen, Kinni & Mönkkönen 2019, 61). Asiakaslähtöisyys on asiakkaan toiveiden ja tarpeiden kuuntelemista. Asiakasta tulee kunnioittaa ja jokainen asiakas tulee nähdä yksilönä omassa tilanteessaan. Työntekijä ei voi olettaa, että kaikki kokevat asiat samoin, vaan samankaltaiset asiat tai tilanteet voivat vaikuttaa hyvinkin erilaisesti eri ihmisiin ja heidän elämiinsä. Asiakaslähtöinen työskentely perustuu luottamukseen, avoimuuteen ja rehellisyyteen. Työskentely on kokonaisvaltaista ja asiakas on keskeisessä roolissa määrittämässä työskentelyn teemoja ja käytettäviä työtapoja. (Järvinen ym. 2012, 18 – 23.) Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjauksen korostetaan olevan palvelua, jossa jokainen asiakastapaaminen suunnitellaan asiakkaan tarpeiden pohjalta (Airaksinen 2020).

Asiakkaan osallisuutta ja toimijuutta kunnioitettaessa asiakas kokee, että hänen tarpeisiinsa vastataan hänen lähtökohtiaan ymmärtäen. Asiakas on tällöin toimija, eikä pelkkä palveluita vastaanottava kohde. Asiakas tulee huomioida palvelun suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. (Rantanen ja Toikko 2004 Pehkosen ym. 2019, 61 mukaan.) Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjauksen työn suunnittelussa ja kehittämisessä asiakaslähtöisyys näkyy asiakasperheiden, lapsien ja vanhempien, sekä varhaiskasvatuksen henkilökunnan kokemusten, kommenttien ja ideoiden huomioimisena. Myös perheohjauksen ryhmien sisältöä miettiessä kartoitetaan, millaisia ryhmiä palvelunkäyttäjät toivoisivat. (Airaksinen 2020).

5.2 Luottamus asiakastyössä

Luottamuksellisen asiakassuhteen luominen vie aikaa ja vaatii kärsivällisyyttä (Sariola 2016, 2). Monilla asiakkailla voi olla kokemuksia suhteista, joissa heidän luottamuksensa on petetty. Suhteet ovat voineet olla myös asiakassuhteita, joissa luottamuksen pettävä taho on ollut viranomainen. Luottamuksellinen asiakassuhde ei ole itsestänselvyys, vaan hyvin sujuneen työn tulos. Jotta luottamukselliseen suhteeseen voidaan päästä, tulee asiakkaan uskoa, että työskentelyllä pyritään yhdessä hänen kannaltaan hyvään lopputulokseen. (Särkelä 2001, 34 – 36.) Luottamussuhteen syntyä voi myös jarruttaa asiakkaan huoli palveluntarjoajien ja työntekijöiden vaihtumisesta, koska työntekijän vaihtuessa suhteen luominen pitää aloittaa alusta (Sariola 2016, 2).

Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjauksen työ perustuu luottamuksellisuuteen (Airaksinen 2020). Luottamussuhteen rakentaminen aloitetaan jo ensitapaamisella. Asiakkaalle tulee tarjota mahdollisuus kertoa kiireettömästi oma tarinansa ja tuoda esiin kokemuksiaan ja ajatuksiaan. (Mönkkönen 2018, 208.) Luottamuksellinen suhde mahdollistaa arkojen asioiden käsittelyn, avoimen vuorovaikutuksen, eriävienkin mielipiteiden esittämisen sekä suhteen jatkumisen vaikeinakin aikoina (Järvinen ym. 2012, 21–22). Lasten ja perheiden kanssa tehtävässä työssä luottamuksellinen suhde mahdollistaa lisäksi huolen puheeksi oton silloin, kun työntekijälle on herännyt perheestä huoli. Huolen puheeksi otto tulee

tehdä avoimesti ja kunnioittavasti, jottei luottamussuhde kärsi. Avainasemassa on työntekijän ja perheen välinen dialogi, jossa pohditaan perheen tilannetta ja sitä, millaista apua tai tukea perhe tarvitsee. (Sankalahti 2016, 10.)

Yhteisen työskentelytavan löytäminen voi olla haastavaa. Työntekijän tulee löytää juuri kuhunkin asiakassuhteeseen soveltuvat auttamisen ja työskentelyn välineet, jotta asiakas tuntee toiminnan olevan sellaista, johon hän pystyy sitoutumaan. Sitoutuakseen asiakkaalla täytyy olla tunne siitä, että hän hyötyy toiminnasta tarpeeksi. Asiakkaan pitää pystyä luottamaan siihen, että vaikka työntekijän tarjoamat keinot voivat hetkellisesti rajoittaa hänen elämäänsä, tarjoaa työntekijä juuri näitä keinoja siksi, että uskoo vilpittömästi niiden tuovan asiakkaan elämään hänen tavoittelemaansa hyvää. (Särkelä 2001, 34 – 36.) Kun perhe ja lapsi kokevat, että tukitoimenpiteet ovat yhdessä sovittuja ja perheen tarpeista nousseita, on niihin helpompaa sitoutua. Sitoutumisen ja luottamuksen yhteys on kuin kehä, jossa sitoutumisen osoittaminen herättää luottamusta ja luottamuksen osoittaminen kannustaa sitoutumaan. (Sankalahti 2016, 15).

Yksilön tarpeisiin paneutuminen ja aito, arvostava kohtaaminen ovat luottamuksen rakentamisen edellytyksiä (Sariola 2016, 2). Oleellista on myös, että työntekijä tuntee yhteistyötä ja tietojen luovuttamista koskevat lait ja muut säädökset. (Sankalahti 2016, 10). Perheiden kanssa tehtävässä työssä luottamus on kaiken yhteistyön perusta. Kaikkien osallisten näkökulmien huomioiminen ja arvostaminen sekä aito kuuleminen ovat luottamuksellisen suhteen syntymisen edellytyksiä. Luottamuksellinen suhde työntekijän ja perheen välillä mahdollistaa eri näkökulmien avautumisen lapsen ja perheen parhaaksi. Jotta työntekijän olisi mahdollista hahmottaa kokonaiskuva lapsen tai perheen tilanteesta, tulee hänen kuulla asiakasta aidosti ja huomioida jokaisen osallisen mielipiteet ja kannat. Kuulluksi tulemisen lisäksi myös lapsen, nuoren tai huoltajien osallisuus täytyy varmistaa, jotta luottamukselliseen suhteeseen voidaan päästä. Luottamuksen tunne syventyy, kun huoltajat kokevat tulleen huomatuiksi, kuulluiksi ja osalliseksi. (Sankalahti 2016, 10, 15.)

5.3 Vertaisryhmät ja vertaistuki

Vertaisryhmät ovat yksi tehokas ennaltaehkäisevän perhetyön muoto (Järvinen ym. 2012, 213). Jokainen vanhempi kohtaa lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviä huolia ja kysymyksiä, joista on tarpeen päästä puhumaan vertaistensa, eli toisten samankaltaisia asioita kokeneiden vanhempien kanssa (Sinkkonen 2001, 105 Rossi-Salowin 2012, 166 mukaan).

Vertaistuki on tärkeää kaikille vanhemmille, niin isille kuin äideillekin (Rossi-Salow 2012, 166). Järvinen ym. (2012, 212) kuitenkin korostavat, että vertaisryhmistä voi olla vanhempien lisäksi hyötyä myös lapsille, nuorille ja perheille. Usein vertaistukiryhmät ovat suunnattu erityislasten tai erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmille, mutta myös muille vanhemmille vertaisryhmät ovat tärkeitä. Vertaistukiryhmässä vanhemmalla on mahdollisuus päästä jakamaan tuntojaan ja kokemuksiaan toisten saman kokeneiden vanhempien kanssa. Vertaisryhmistä on myös mahdollista saada konkreettisia vinkkejä ja tietoa. (Rossi-Salow 2012, 166 – 168.) Työntekijä voi antaa vinkkejä ja tietoa ammattitaitoonsa nojaten, mutta myös toisilta vanhemmilta tulleet kokemuksesta kumpuavat vinkit ovat tärkeitä (Järvinen ym. 2012, 212 - 214). Vertaisryhmissä ajatuksena onkin, että samanlaisia kokemuksia omaavat ihmiset voivat olla paljon parempia tukijoita ja ymmärtäjiä kuin esimerkiksi perheen kanssa työskentelevät ammattilaiset (Toivikko & Sharifi 2011, 6). Asioiden pohtiminen yhdessä voi parhaillaan jopa ehkäistä vakavampien ongelmien syntyä (Järvinen ym. 2012, 212 - 214).

Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjaus korostaa vertaisryhmiä tärkeänä työmuotonaan. Ryhmiin osallistujat ovat saaneet tiedon ryhmistä joko Daisy-viestien, ilmoitustaulumainonnan tai päiväkodin henkilökunnan kautta. Perheohjaajat ovat myös itse ohjanneet vanhempia osallistumaan ryhmiin, jos ovat uskoneet vanhemman siitä hyötyvän. (Airaksinen 2020.) Järvinen ym. (2012, 212-214) korostavatkin, että työntekijöiden on järkevää ohjata työssään kohtaamia asiakkaita järjestämiinsä vertaisryhmiin silloin, kun perheen olisi mahdollista hyötyä toiminnasta. Myös kokonaan uusien ryhmien perustaminen perheiltä nousevien tarpeiden pohjalta on mahdollista. Perheisiin tutustuminen perustyön kautta auttaa siis myös vertaisryhmien järjestämisessä. (Järvinen ym. 2012, 212 - 214.)

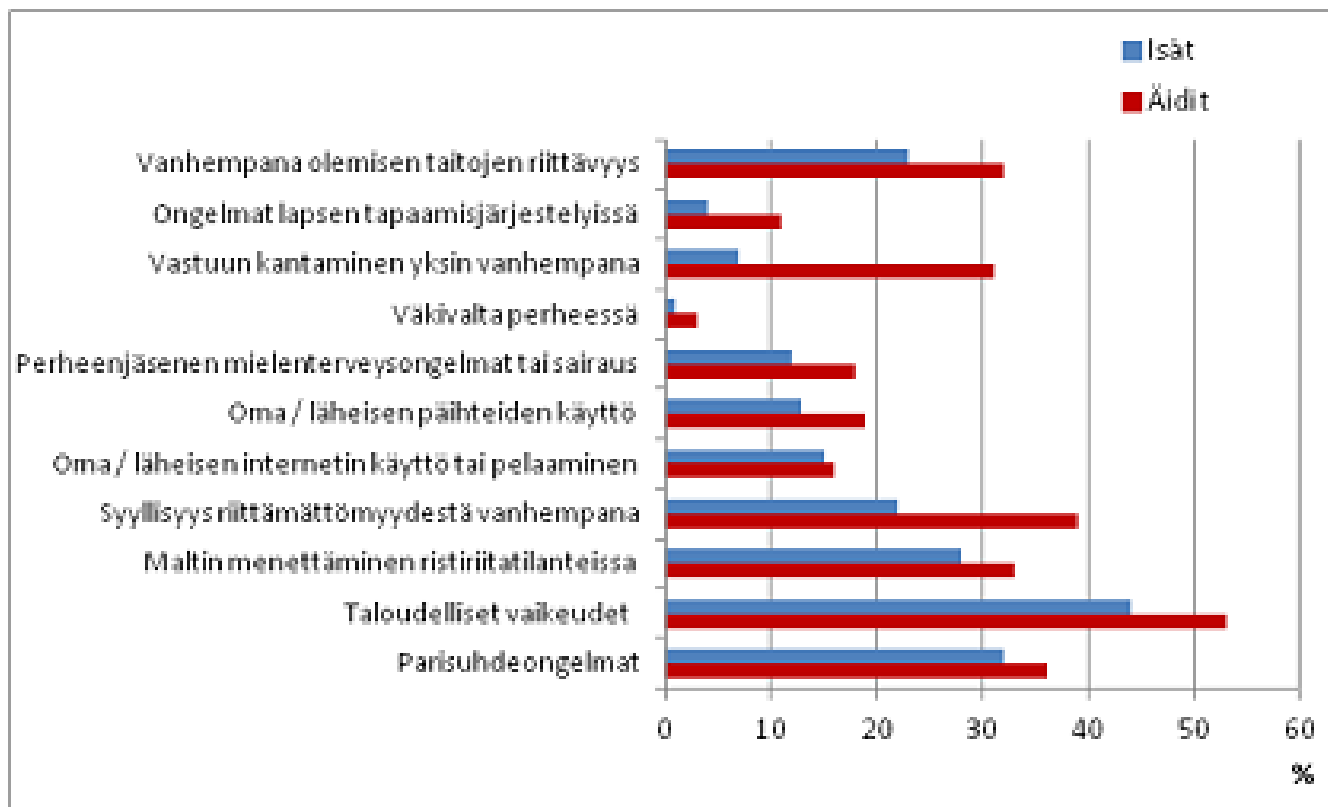
Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjaus järjestää asiakkailleen vaihtelevia vertaisryhmiä. Suunnittelussa huomioidaan asiakkaiden toiveita ja tarpeita. Toimintavuonna 2018-2019 perheohjaus järjesti kahden vanhemmille tarkoitetun ja yhden lapsille tarkoitetun ryhmän lisäksi yhden lapsille ja vanhemmille tarkoitetun ryhmän. Ryhmissä käsiteltiin esimerkiksi tunteita, eroa, erityislasten vanhemmuutta ja lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. (Airaksinen 2020.)

6 Aiemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt

6.1 Lapsiperheiden huolet

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos on koonnut 1.3.2012 – 31.12.2014 laajaa suomalaisten lapsiperheiden hyvinvointikyselyä. Tutkimuksesta saadut tulokset on jaettu osa-alueisiin, joista yksi on ”lapsiperheiden huolet”. Vuonna 2012 kyselyyn vastanneista vanhemmista yli 20 % on kertonut lapsen oppimisen herättäneen huolta viimeisen vuoden aikana. Myös lapsen käyttäytyminen ja kiusaaminen olivat herättäneet huolta noin 20 % vastaajista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020b.)

Lapseen itseensä liittyvät seikat eivät kuitenkaan herättäneet niin paljon huolta, kuin vanhemmuuteen liittyvät. Alla olevasta kuviosta (kuvio 1) näkyy, millaisia vanhemmuuteen liittyviä huolia äideille ja isille oli herännyt tutkimusta edeltävän vuoden aikana. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020b.)

Kuvio 1 Vanhemmuuteen tai perheeseen liittyvät huolet (vähintään lieviä huolia viimeisen 12 kk aikana) (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2020b.)

Tutkimuksesta siis selviää, että erilaiset vanhemmuuteen liittyvät huolenaiheet koskettavat hyvin suurta osaa vanhemmista.

Niin ikään Terveiden- ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2018 teettämässä neljävuotiaita ja heidän vanhempiaan koskeneessa tutkimuksen tuloksista ilmennee, että vanhemmat kertovat lapsiperhepalveluiden ammattilaisille herkästi lapsen liittyvistä huolenaiheista, mutta vanhemmuuteen ja parisuhteeseen liittyvät huolet jäävät kertomatta. Muita useammin tuen tarpeista jättävät kertomatta vanhemmat, joilla on jaksamisen ongelmia, kuten yksinäisyyttä, masennusoireita tai huolta jaksamisesta vanhempaan. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019.)

Tutkimuksen tuottama tieto kertomatta jätetyistä tuen tarpeen paikoista on herättänyt lapsiperhetyön ammattilaiset pohtimaan, miten perheitä voisi rohkaista kertomaan tarpeistaan ja jaksamisestaan sekä miten tarvittavien palveluiden ja tuen

saavuttaminen olisi perheille mahdollisimman vaivatonta. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 2019.)

6.2 Lapsiperheiden tuen tarpeeseen vastaaminen

Laps-YTY eli Lasten ja perheiden palvelut ja niiden johtaminen-tutkimushankkeen osana on tuotettu raportti, joka on julkaistu vuonna 2011. Raporttiin on koottu tutkimuksen tuottamaa tietoa lasten terveydestä, lasten ja perheiden palvelujen tarpeista sekä niiden saatavuudesta, käytöstä, järjestämisestä ja laadusta. (Perälä, Halme, Salonen & Nykänen 2011, 7.)

Tarkastelin raportin tuottamia tietoja lapsiperheiden tarpeisiin vastaamiseen liittyen. Pääsääntöisesti vanhemmat ovat kokeneet lasten ja perheiden palvelut hyväksi, mutta tutkimuksessa on kuitenkin onnistuttu nostamaan esille monia kehittämistarpeita. Kehitystarpeet ovat liittyneet tuen tarpeiden tunnistamiseen ja niihin vastaamiseen, lasten ja perheiden huomioimiseen tasavertaisina osallisina sekä palveluiden koordinointiin ja tahojen väliseen yhteistyöhön. Kehitystarpeita oli esiintynyt erityisesti lasten ja perheiden elämään liittyvissä keskeisissä siirtymävaiheissa. (Perälä ym. 2011, 7.)

Tutkimusaineiston perusteella tukea oli haettu pääasiassa lapsen terveyteen, arjessa jaksamiseen sekä lapsen kasvatuksen ja hoidon ongelmiin liittyen. Tuen tarpeisiin, jotka liittyivät lapsen tunne-elämään, käytökseen ja psykososiaaliseen kehitykseen apua ei saatu, tai se oli riittämätöntä. Kehittämiskohteiksi oli noussut myös erityistason palveluiden saatavuus, henkilökunnan määrä ja pysyvyys sekä palvelujen yksilöitävyys. Vanhemmat olivat myös toivoneet, että kotikäyntejä ja pienryhmätoimintaa voitaisiin hyödyntää enemmän. (Perälä ym. 2011, 8 - 9.)

Tutkimukseen vastanneet vanhemmat olivat ilmoittaneet, että heidän on helppointa puhua lapseen tai perheeseen liittyvistä ongelmista sellaisten varhaiskasvatuksen, terveydenhuollon tai opetuksen ammattilaisten kanssa, joiden kanssa ovat olleet eniten tekemisissä. Koska vanhemmat kokevat näiden tahojen työn-

tekijöiden kanssa jutteleminen helpoimmaksi, olisi aktiivisempi keskustelu vanhempien kanssa perusteltua, jotta tukea tarvitsevat perheet pystyttäisiin tunnistamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Perälä ym. 2011, 76, 86.)

6.3 Perheohjaus

Kuten yllä jo mainitsin, perheohjausta toteutetaan varhaiskasvatuksen lisäksi myös muissa palvelujärjestelmän osissa. Päätin tuoda opinnäytetyöhöni yhden perheohjausta koskevan tutkimuksen, vaikkei sen kontekstissa perheohjausta toteutetakaan varhaiskasvatuksessa, vaan perhepalvelukeskuksessa. Tutkimuksessa perheohjausta kuitenkin tarkasteltiin perheiden tuen tarpeisiin vastaavana palveluna, joten tutkimuksen esittely toimii jatkumona kappaleissa 6.1 ja 6.2 esittelemilleni tuen tarpeita ja niihin vastaamista käsitteleville tutkimuksille.

Tutkimus on Mari Punnan vuonna 2008 tekemä Pro Gradu, joka kantaa nimeä ”PERHEOHJAUKSEN ARVIOINTITUTKIMUS Lapsiperheiden saama varhainen tuki ja ohjaus Jämsän seudun Perhepalvelukeskus-kehittämishankkeessa”, jossa perheohjausta tarkastellaan osana Jämsän seudun perhepalvelukeskuksen tekemää työtä.

Tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää, millaisissa tilanteissa ja ongelmissa perheet hakeutuvat perheohjaajan luokse, mitä perheohjauksessa on tehty ja miten vanhempien voimavaraisuutta on pystytty arvioimaan. Tutkimuksessa on selvinnyt, että tuen tarpeet ovat liittyneet vanhemman terveyteen ja hyvinvointiin, kasvatukseen ja lastenhoitoon, sosiaalisiin verkostoihin, vanhemmuuteen, työelämään ja opiskeluun, parisuhdeongelmiin, päihteisiin sekä lapsen kehitykseen ja terveyteen. (Punna 2008, 1, 27.)

Punnan (2008) tekemässä tutkimuksessa oli selvinnyt, että vanhemmat olivat usein lykänneet ulkopuolisen avun pyytämistä, joka oli johtanut tuen tarpeen määrän kasvamiseen entisestään. Tutkimuksessa todettiin, että lapsiperhepalveluiden kynnyksen mataluus ja madaltaminen on tärkeää, jotta juuri tältä tuen tarpeiden kasaantumiselta voitaisiin välttyä. (Punna 2008, 1, 46.)

Tutkimustuloksena esitettiin, että perheohjauksen keinoin pystyttiin tukemaan jokaista perhettä vahvistamalla ja lisäämällä perheen voimavaroja. Perheohjaaja pystyi myös auttamaan lähes jokaista perhettä moniammatillista verkostoaan hyödyntäen. Perheet olivat hyötynneet merkittävästi oikeanlaisten tuki- ja hoitomuotojen löytymisen ansiosta. (Punna 2008, 46.)

6.4 Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjaus

Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjauksen toimintaa kehitetään jatkuvasti Joensuun lapsiperheiden tuen tarpeiden mukaisesti (Kokkola 2017). Joensuussa varhaiskasvatuksen perheohjaus on siis yksi lapsiperheiden tuen tarpeisiin vastaamisen keino. Suoranaisesti Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjaukseen liittyen löysin hyvin niukasti tutkimuksia tai hankkeita. Kuitenkin onnistuin löytämään kaksi suoraan sitä koskevaa opinnäytetyötä. Avaan opinnäytetöitä tässä osiossa, jotta lukijan on mahdollista tiedostaa, että Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjauksesta on tehty samantapaista arviointia aikaisemminkin.

Opinnäytetyöt on toteutettu vuosina 2013 ja 2015. Ensimmäinen töistä on tutkimus, jonka tarkoituksena on ollut arvioida perheohjauksen tekemää työtä. Opinnäytetyön on tehnyt Pihla-Maria Sulku (2013). Sulun opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda esiin vanhempien kokemuksia, toiveita ja kehitysideoita varhaiskasvatuksen perhetyöhön. (Sulku 2013, 2.) Opinnäytetyö on toteutettu laadullisena tutkimuksena ja aineistonkeruumenetelmänä on käytetty teemahaastattelua. Haastattelun kohderyhmänä olivat perheohjauksen asiakkaana olleet vanhemmat. (Sulku 2013, 2.)

Tuloksissaan Sulku mainitsi, että varhaiskasvatuksen perheohjaus tarjoaa tukea moniin vanhemmuuden haasteisiin ja huoliin. Sen tarjoama tuki on koettu merkittäväksi ja vanhempien voimavaroja tukevaksi. Vanhemmat ovat olleet tyytyväisiä siihen, että tukea on tarjottu osana varhaiskasvatusta. Toiminnassa on korostunut erityisesti tuen oikea-aikaisuus ja ennaltaehkäisevän periaatteen sekä palvelun matalan kynnyksen merkitys. Kehitysideoiksi Sulun työstä nousivat tarpeet

paremmalle tiedottamiselle sekä palvelun selkeämmälle määrittelylle. (Sulku 2013, 2.)

Pirjo Piipposen ja Johanna Turtiaisen (2015) opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa, millaista apua vanhemmat tarvitsevat, mistä he ovat saaneet tietää perheohjauksesta, miten he ovat ottaneet siihen yhteyttä sekä millaiseksi he olivat kokeneet yhteydenottokynnyksen. Aineisto tähän tutkimukseen on kerätty kyselylomakkeilla. Keskeisiä tuloksia olivat vanhempien tarve saada jutella ulkopuolisten kanssa omasta jaksamisestaan, työn ja perheen yhdistämisestä koituvista vaikeuksista, parisuhteesta ja lasten kasvatuksesta. Vanhemmat olivat toivoneet, että apu olisi konkreettista ja sitä olisi saatavilla mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Monet vanhemmat olivat myös kokeneet, että tarvitsisivat lisätietoja ennaltaehkäisevistä palveluista. (Piipponen & Turtiainen 2015, 2.)

7 Opinnäytetyön toteutus

7.1 Tutkimustehtävä ja kohderyhmä

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus. Aineistonkeruumenetelmänä olen käyttänyt teemahaastattelua. Opinnäytetyöni tutkimustehtävänä oli kartoittaa Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjauksen asiakasperheiden kokemuksia saamastaan palvelusta. Opinnäytetyössäni pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: millainen kokemus varhaiskasvatuksen asiakasperheillä on saamastaan palvelusta, millaiseksi he kokevat palvelun kynnyksen ja mitä he toivovat palvelulta jatkossa? Yhtenä opinnäytetyöni tehtävänä on myös palvelun tekeminen tunnetummaksi. Tavoitteenani on ollut tuottaa varhaiskasvatuksen palveluohjaukselle tietoa, jota he voivat käyttää työnsä arvioinnissa ja kehittämässä. Tietoa voidaan hyödyntää myös palvelun tarjonnan jatkoa suunniteltaessa.

Toimeksiantajanani opinnäytetyössä toimii Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjaus. Tutkimustani varten tein kirjallisen toimeksiantosopimuksen Joensuun

kaupungin hyvinvointijohtajan kanssa. Toive työn arvioinnista tuli perheohjauksen työntekijöiltä. Sovimme yhdessä, että arvioin heidän tekemäänsä työtä asiakkaiden kokemusten näkökulmasta. Toteutuksen suhteen sain vapaat kädet. Asiakkaiden kokemuksiin koin pääseväni kiinni helpoiten haastattelemalla heitä, joten opinnäytetyöni muodostui laadulliseksi tutkimukseksi ja menetelmäksi valikoitui teemahaastattelu.

Päätimme yhdessä perheohjaajien kanssa rajata tutkimukseni koskemaan pääasiassa perheohjauksen ydintyötä, eli yksilöohjausta. Esitin kuitenkin haastateltaville kysymyksiä myös perheohjauksen järjestämiin ryhmiin liittyen. Näiden kysymysten tarkoituksena oli kartoittaa mahdollisia kynnystä nostavia tekijöitä sekä kerätä kehitysideoita ryhmiin liittyen.

Opinnäytetyöni kohderyhmä koostui Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjauksen asiakasperheistä. Haastateltavissani oli asiakkaita, joiden asiakkuus perheohjauksessa jatkui yhä ja asiakkaita, joilla se oli jo päättynyt. Joukossa oli niin pitkä- kuin lyhytaikaisiakin asiakkaita.

Tutkimukseni teemat ja haastattelurungon (liite 2) kysymykset syntyivät yhteistyössä perheohjaajien kanssa. He esittivät ideoita ja toiveita teemoista tai asioista, joita haluaisivat minun asiakkailta kysyvän. Perheohjaajat toivoivat, että selvittäisin asiakkaiden kokemuksia palvelusta ja sen merkityksellisyydestä sekä palvelun kynnyksestä ja ajatuksia liittyen perheohjauksen nimeen sekä mahdollisia kehitysideoita. Lisäksi käytin haastattelurunkoa tehdessäni hyväkseni Sulun (2013) opinnäytetyöstä syntyneitä kehitysideoita. Opinnäytetyöstä kehitysideoiksi muodostuivat tiedottamiseen ja palvelun selkiyttämiseen liittyvät teemat.

Perheohjaajat tiedustelivat asiakkailta halukkuutta osallistua haastatteluun tekemääni saatekirjettä (liite1) apuna käyttäen. Sain perheohjaukselta sähköpostitse yhdeksän haastateltavan yhteystiedot ja jokainen heistä osallistui haastatteluun. Otin haastateltaviin yhteyttä ensin tekstiviestitse ja itse haastattelut hoidettiin puhelimitse. Ennen varsinaisia haastatteluja tein yhden testihaastattelun ja sen aikana huomasin, että joitain kysymyksiä piti muokata tai paikkoja vaihdella. Ensimmäisten haastattelujen aikana huomasin, että työntekijöiden pysyvyys nousi

yhdeksi uudeksi, isoksi aiheeksi. Päätin lisätä haastattelurunkoon yhden kysymyksen koskien aihetta. Lisäys oli mielestäni aiheellinen, koska aihe herätti paljon keskustelua.

7.2 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen keinoin pyritään ymmärtämään tutkittavaa kohdetta sekä sen käyttäytymistä. Tutkimuksella pyritään vastaamaan kysymyksiin miksi, miten ja millainen. Laadullinen tutkimus toimii hyvin esimerkiksi toiminnan kehittämisen ja arvioinnin välineenä. (Heikkilä 2014, 15.) Koska opinnäytetyöni pohjalla oli perheohjauksen tarve työn arvioinnista ja kehitysideoista, oli laadullisen tutkimuksen tekeminen perusteltua.

Laadulliselle tutkimukselle oleellista on tutkimuksen suuntaamien varsin pieneen määrään tapauksia. Tätä pientä joukkoa pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti. Laadullisessa tutkimuksessa pääosassa ei olekaan aineiston määrä, vaan laatu. (Eskola & Suoranta 1998, 18.) Laadullisen tutkimuksen yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä ovat havainnointi, dokumenteista koottu tieto, haastattelu sekä kysely. Kun tutkimuksessa halutaan keskittyä haastateltavan ajatuksiin ja toimintaan, on kysymiseen perustuvat aineistonkeruutavat, eli haastattelu tai kysely, perusteltuja. (Tuomi & Sarajärvi 2017, 83.) Tutkimukseni kohteena oli Tuomen ja Sarajärven (2017, 83) sanomaa mukaillen juurikin haastateltavien perheohjaukseen liittyvät kokemukset ja ajatukset. Tällainen tutkimuksen kohdistaminen teki haastattelun perustelluksi aineistonkeruumenetelmäksi.

Varhaiskasvatuksen perheohjaus oli minulle ennestään tuttu käsitteen tasolla, mutten ollut täysin tietoinen palvelun sisällöstä. Aloitin opinnäytetyöprosessini perehtymällä perheohjaukseen. Perheohjaajien kanssa käymieni keskustelujen ansiosta alkoivat tärkeät ja keskeiset teoriaosuuteni osuudet hahmottumaan. Lisäsin uusia alaotsikoita teoriaosuuteeni opinnäytetyöprosessini aikanakin aina, kun haastatteluista tai analyyseistä nousi esiin jotain niin keskeistä, että se vaati teoriasolla avaamista. Eskolan ja Suorannan (1998, 18) mukaan onkin tärkeää,

että laadullista tutkimusta tehdessään tutkija sisäistää tutkittavana olevan kohteen teoreettisen perustan. Teoriatietämys aiheesta ohjaa myös tutkimusmateriaalin hankinnassa. (Eskola & Suoranta 1998, 18.)

7.3 Haastattelu

Haastateltavia valittaessa on tärkeää hahmottaa oikeanlainen kohderyhmä, jotta tarkastelevana olevasta aiheesta voidaan saada mahdollisimman täsmällistä tietoa (Eskola & Suoranta 1998, 18). Opinnäytetyössäni tutkittava joukko koostui yhdeksästä haastateltavasta ja käytetty aineisto muodostui heidän kokemuksistaan. Kaikilla haastateltavilla oli omakohtaista kokemusta perheohjauksesta palveluna. Haastateltavat valitaankin yleensä joukosta, jolla on mahdollisimman paljon tietoa tutkittavana olevasta aiheesta (Tuomi & Sarajärvi 2017, 86).

Haastattelua käyttämällä on mahdollista saada tietää, miksi ihminen ajattelee tai toimii tietyllä tavalla. Haastattelu on joustava ja haastattelija pystyy selittämään tai syventämään esittämiään kysymyksiä. Haastattelija voi myös esittää lisäkysymyksiä ollakseen varma, että on ymmärtänyt haastateltavan sanoman oikein. (Tuomi & Sarajärvi 2017, 84 – 86.) Tutkimuskysymykseni ovat sellaisia, ettei niihin voi löytää vastauksia jo olemassa olevasta teoriatiedosta. Jotta nykyhetkeä vastaavia asiakkaiden kokemuksia on mahdollista saada, on niitä järkevää kysyä asiakkailta itseltään haastattelemalla heitä.

7.4 Teemahaastattelun käyttö aineistonkeruumenetelmänä

Teemahaastattelussa määritellään ennalta teemoja, joiden mukaiseksi keskustelu kohdennetaan (Hirsjärvi & Hurme 2015, 47-48). Valitsin aineistonkeruumenetelmäkseni teemahaastattelun, koska sen keinoin pystyn rajaamaan tutkimustani jo haastatteluvaiheessa.

Teemahaastattelua käytettäessä ei ole tarkoin määriteltyjä haastattelukertoja tai vaatimuksia saatujen tietojen suhteen. Oleellista on, että yksityiskohtaisen tiedon

sijaan haastattelu etenee nimensä mukaisesti ennalta määriteltujen teemojen mukaisesti. Tarkoituksena on tuoda haastateltavan ääni ja oma näkemys kuuluviin. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 48.)

Teemani ovat valittu siten, että niistä saadulla tiedolla on merkitystä suhteessa tutkimuskysymyksiin. Tutkimuskysymykset on jaettu teemoihin ja haastattelukysymykset on luotu teemojen mukaisesti. Teemoja haastattelurungossani olivat perheohjaus ja siitä tiedottaminen, kokemus palvelun saatavuudesta, tyytyväisyys palveluun, perheohjaus osana Joensuun varhaiskasvatusta, perheohjauksen nimi sekä jo ensimmäisten haastattelujen perusteella merkitykselliseksi noussut uusi teema, työntekijöiden pysyvyys.

Haastattelut päätin tehdä vallitsevan koronatilanteen vuoksi puhelimitse. Puhelut nauhoitin myöhempää litterointia varten. Yhden puhelun keskiarvoinen kesto oli hieman yli 23 minuuttia. Yhteensä puheluista kertyi äänitteitä noin 3 tunnin ja 34 minuutin edestä.

7.5 Litterointi

Aloitin haastatteluvastausten työstämisen litteroimalla ne. Litterointi voidaan tehdä koko haastatteludialogista, vain haastateltavien puheenvuoroista tai rajata koskemaan vain alkuperäisiin teemoihin liittyviä vastauksia (Hirsjärvi & Hurme 2015, 138). Minä päätin litteroida haastateltavien puheet sanatarkasti, mutta omista kysymyksistä ja kommentteistani kirjoitin suppeammin. Esimerkiksi kysyin haastateltavalta, että ”onko sinulla vielä jotain muita toiveita perheohjaajille tai mitä toivoisit perheohjaukselta?”, mutta litteroituun aineistoon kirjoitin vain ”muita toiveita?”. Tämä nopeutti litterointityötäni huomattavasti. Litteroinnin tein tietokoneella Word-sovelluksella ja loin oman tiedoston jokaiselle haastattelulle. Yhteensä aineistoa kertyi 50 sivua fonttikoolla 12 ja rivivälillä 1,5.

Kuten Hirsjärvi ja Hurmekin (2015, 140) kertovat, voi litterointi olla koko tutkimuksen hitain ja työläin vaihe. Vaikken minä litteroinut kaikkea nauhoitettua materiaalia sanatarkasti ja jätin esimerkiksi naurahdukset ja huokaukset kirjaamatta,

meni litterointiin silti reilusti aikaa. Yhtä keskiarvoisesti 23 minuuttia kestänyttä haastattelua litteroin noin puolitoista tai kaksi tuntia.

7.6 Teemoittelu

Litteroinnin jälkeen teemoittelin materiaalin. Teemoitteluprosessini on nähtävissä liitteessä 3. Teemoittelu on aineistosta nousevien, toistuvien piirteiden luokittelamista teemojen alle. Teemat muodostuvat useamman haastattelun vastausten yhteisistä piirteistä. Teemahaastattelua käytettäessä alkuperäisten teemojen näkyminen lopullisessa analyysissä on oletettavaa, mutta usein analyysivaiheessa nousee esiin myös uusia teemoja. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 173.) Minun aineistossani ennalta määritellyt haastattelurungon mukaiset teemat näkyivät teemoitteluvaiheessa vahvasti. Kuitenkin haastatteluista pystyi muodostamaan vielä uusia teemoja, esimerkiksi työntekijän pysyvyyteen ja luotettavuuteen liittyen.

Teemoittelun aloitin käymällä kaikki litteroimani aineistot huolellisesti läpi. Jo niitä lukiessani aloin hahmottamaan pienempiä teemoja, joiden mukaan teemoittelisin materiaalini. Teemoittelussa tekstimassaa työstetään nostamalla esiin ensin tutkimuskysymykseen vastaava materiaali. Sitten nostettu aines jaotellaan vielä eroteltujen teemojen mukaisesti. (Eskola & Suoranta 1998, 126.)

Etsin materiaaleista teemoihin sopivat vastaukset, jotka toin uuteen Word-tiedostoon teemahaastattelurungon mukaisten teemojen ja niiden alla olleiden kysymysten (liite 2) alle. Liitteessä 3 on nähtävillä esimerkki tästä työskentelyvaiheesta.

Seuraavaksi kirjoitin kaikki vastaukset pelkistettyyn, helpommin käsiteltävään muotoon. Tässä vaiheessa kirjoitin jokaisen pelkistetyn vastauksen perään merkinnän, josta tunnistin myöhemmin, kenen haastattelusta pelkistys on kirjoitettu. Merkintöinä käytin H-kirjainta ja numeroa 1 – 9, esimerkiksi H3, joka tarkoitti haastateltavaa numero 3. Esimerkki pelkistyksestä on nähtävissä liitteestä 3.

Tämän tehtyäni luin vastauksia läpi ja aloin muodostamaan niiden mukaisia alateemoja havaitsemieni yhdenmukaisuuksien perusteella. Alateemoja syntyi yhteensä 14. Teemat olivat työntekijöiden ja palvelun pysyvyys sekä luottamus, kokemus palvelusta ja koettu merkityksellisyys, kynnys ja sen madaltaminen, yhteyden ottaminen, perheohjaus osana varhaiskasvatusta, perheohjauksen ja perheohjaajan rooli perheen arjessa, perheohjaaja työntekijänä ja persoonana, palvelun saatavuus, tiedottaminen ja palvelun ”markkinointi” sekä näkyvyys, muut palvelujärjestelmän vaihtoehdot, ryhmät ja vertaistuki, konkreettisen työn tekeminen, kehitysideat sekä nimi.

Kokosin alateemojen alle jokaisen haastateltavan pelkistetyt, aiheeseen liittyvät vastaukset. Esimerkki tästä vaiheesta liitteessä 3. Tämän vaiheen suoritettua pystyin muodostamaan yhteneväisistä alateemoista vielä seitsemän pääteemaa. Pääteemoja ovat perheohjauksen saatavuus ja näkyvyys, perheohjaus palvelujärjestelmässä, kokemus saadusta palvelusta, perheohjauksen koettu merkityksellisyys, perheohjaajien pysyvyys ja luottamussuhde, palvelun koettu kynnys sekä perheohjauksen kehittäminen.

7.7 Analysointi

Teemahaastattelulla saatu aineisto on usein runsas. Hirsjärven ja Hurmeen (2015, 135) mukaan runsaus ja materiaalin elämänläheisyys tekee analyysivaiheesta paitsi mielenkiintoista, myös työlästä ja ongelmallista. Monet tutkijat pitävätkin teemahaastattelun analyysivaihetta aikaa vievänä ja tuskaisena. Vaikeuksia voivat tuottaa esimerkiksi vastauksista merkityksen löytäminen, ilmiöihin järjestyksen luominen ja haastateltavien vastausten oikein tulkitseminen. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 135.) Minä en kokenut tiivistetyn aineiston käsittelyä enää analyysivaiheessa vaikeaksi. Teemani ja kysymykseni olivat olleet jo niin rajattuja, että aineistoa oli mielestäni helppoa käsitellä ja analysoida. Analysoinnin tein edellä mainitsemieni pääotsikoiden mukaisesti.

8 Tutkimustulokset

8.1 Perheohjauksen saatavuus ja näkyvyys sekä tiedottaminen

Suurin osa haastateltavista oli saanut tietoa perheohjauksesta varhaiskasvatuksen kautta. Kanaviksi he mainitsivat Daisy-sovelluksen, päiväkodin ilmoitustaulun tai vanhempainillat. Vanhempainilloissa perheohjaajat olivat olleet yleensä itse kertomassa palvelusta. Tietoa palvelusta oli saatu myös lastenneuvolan, oman työn, virikekerhon ja kasvatus- ja perheneuvolan kautta.

Kokemuksissa tiedon saatavuuden helppoudesta oli suurta hajontaa. Osa vanhemmista koki, että tietoa oli tarpeeksi hyvin saatavilla ja osa taas koki, ettei sitä löydy millään. Suuri osa vanhemmista oli kuitenkin nähnyt edes perheohjauksen esitteen päiväkodin tai neuvolan ilmoitustaululla. Eräs vanhemmista mainitsi, että hänen mielestään tietoa on nykyään paljon helpompaa löytää, kuin ennen oli.

Moni haastateltava sanoi, että netistä löytyy todella niukasti tietoa perheohjauksesta Joensuussa. Samalla he korostivat nettimainonnan tärkeyttä vedoten siihen, että netti on nykyään monen ihmisen ensisijainen tiedonhankintakanava.

No mie luulen että netistä pitäis löytyä paremmin, että koska netti on kummiski se nykyaikainen ja sieltä pitäis löytyä kaikki helposti. En oo itseasiassa ees varma tällä hetkellä löytyykö sieltä mitään netistä. (H5)

Vanhempainilloissa esittäytyminen koettiin todella tärkeäksi tiedotuskanavaksi ja vanhemmat toivoivat, että perheohjaajat kävisivät päiväkodeilla vanhempainilloissa jatkossakin esittäytymässä. Esittäytymisen, palvelun esittelemisen ja perheohjaajan näkemisen koettiin jopa madaltavan kynnystä yhteydenottoon.

...seki on ollu musta kiva, että ne perheohjaajat on ollu esimerkiks päiväkodin vanhempainillassa esittäytymässä. Nii tota se jo heti helpottaa varmasti monia, et näkee sen ihmisen, että kehen sit voi ottaa yhteyttä. (H3)

Pyrkisivät niihin, sit ku joskus saa pitää vanhempainiltoja, nii tota et he olis paikalla aina niissä. Nii sitä kautta he niinku, heidät löydetään mun mielestä niinku kaikkein parhaiten. (H4)

Suurin osa haastateltavista oli ottanut perheohjaukseen yhteyttä itse puhelimitse. Yhteydenottotavat koettiin helpoiksi ja vaihtoehdot tarpeeksi monipuolisiksi. Yksi vanhempi kertoi, että neuvolasta oli otettu perheohjaukseen yhteyttä vanhempien toiveesta. Hän koki kyseisen tavan toimivaksi.

Lisämarkkinointia palvelusta toivottiin myös varhaiskasvatuksen puolelta. Eräs haastateltava ehdotti, että varhaiskasvatuksen henkilökunta voisi vinkata vanhemmille perheohjauksesta suullisesti aina, jos havaitsisivat sille pienenkin tarpeen.

...Et ehkä se vois olla semmonen ihan hoitajillekin viestiks vähän, että jos on niinku huomataan lapsella, että on jottain haasteita tai vanhemmilla hoitajat huomaa, että on vaikka väsymystä tai jottai muuta semmosta haastetta ja tarviis ehkä vähän vielä lisätukkee ja vahvistusta siihen ommaan vanhemmuuteen, nii sillo vois ehkä suullisesti vinkata siinä kohtaa, et tiesittekö muuten, et meillähän on tämä perheohjaus olemassa, että tämmönen perheohjaaja voisi teijän tukena olla vielä että tuota sinne voitte ottaa yhteyttä nii kyllähän se silleen niissä arjen tilanteissa vanhemmille tulis tutummaks. (H2)

Haastatellut toivoivat palvelun konkreettisesta sisällöstä enemmän etukäteistietoa. Osa haastateltavista totesi olleensa epävarmoja siitä, onko heidän ongelmansa tai tilanteensa sellainen, että sen kanssa voi ottaa perheohjaukseen yhteyttä.

Ja koska siitä esitteestä ei käy ilmi niinku silleen, siinä on mainittu se vaan se esiopetuksen se joku kuraattorijuttu ja muuta. Siinä ei tavallaan oo esimerkkiä et mitä se vois olla. Et ehkä siinä on sit se kynnyks lähttee ottamaan yhteyttä, jos ei tiiä niinku et minkälaisiin. Vaikka siinä on mainittu, et vanhemmuuden ihan mihin tahansa kysymyksiin. Vois olla jotaki niinku... En tiiä, jonkun kokemus tai joku, just sitaatti tai joku tämmönen vastaava et sit tietäs niinku. Tai sitte ku neuvolassa tai muualla sitä tarjotaan nii kertoo minkälaista se on käytännössä. (H9.)

8.2 Perheohjaus palvelujärjestelmässä

Haastateltavat kokivat palvelun ainutlaatuisena. Vastaavaa palvelua varhaiskasvatusikäisten lasten perheille ei palvelujärjestelmästä löydy.

Joo siis tota mun mielestä ei oo mitään vastaavaa, et mä en ainakaan ite oo keskiny mitään vastaavaa palvelua. Et on toki neuvola, mut ei neuvolasta saa tämmöstä apua ja tukea. Ei ollenkaan. Ja sitten niinku perhe-
neuvola tuntuu taas hyvin niinku.. Se ei tunnu enää ollenkaan matalan kynnyksen jutulta. Että tää on mun mielestä niinku aivan ainutlaatuinen palvelu. (H2.)

Haastateltavat vanhemmat olivat kokeneet loogiseksi hakea apua tai tukea lapseen liittyvistä peruspalveluista, eli varhaiskasvatuksesta tai neuvolasta. Haastateltavista osa kuitenkin mainitsi, ettei neuvolasta osattu ohjata heitä palvelun piiriin.

No neuvolassa ei kyllä oikein niinku. Siellä ei helposti tarjota mitään tämmösiä. Ainakaan mulle ei oo nyttenkään, vaikka oon sanonu et oon kauheen väsyny ja muuta nii ei oo mittään niinku tarjottu. Mut silleen ku ite oon ottanu yhteyttä, nii sitten. Että ehkä niinku neuvoloillekki vois paremmin tuota. Että on tietynlainen palvelu. Et en tiä sit et tietääks ne siitä vai onks niillä kiire vai minkä takia ne ei niinku... (H9)

...et se on niinku jotenki ihan älytöntä, että eka niinku ja neuvolassa eivät tästä perheohjauksesta sano sanallakaan. (H4)

Ja sit jos sen sais neuvoloihin, et heki vois mainostaa, jos he, kun hekin tietää et no onkos lapsi päiväkodissa, ai on ja näin ja että sit jos on jotain, nii mun mielestä neuvolaki voisi siitä mainita. Että ootko jo kuullu, että ois myös tämmönen... (H4)

Perheohjauksen yhteyttä varhaiskasvatukseen on ollut haastateltavien mielestä haastavaa erottaa. Useat haastateltavat sanoivat, ettei yhteys näy heidän mielestään millään tavalla. Suurin osa heistä, jotka yhteyden ymmärsivät, kertoivat sen näkyneen päiväkodin kautta tapahtuneen mainonnan ansiosta.

Yksi haastateltavista sanoi, että tällainen varhaiskasvatuksen puolelta tuleva perheohjauksesta kertominen ja sen mainostaminen auttaisivat vanhempia hahmottamaan perheohjauksen osaksi varhaiskasvatuksen palveluita.

...ehkä se on vähän silleen, heijän välinen yhteys, nii ei näy, niinku tälleen vanhemman näkökulmasta. Kannattas ehkä varhaiskasvatuksen enemmän niinku markkinoija sitä, että osana meillä on myös tämmönen tarjota teille vanhemmille ja hyödyntäkää tätä ja näin... (H2)

Osa haastateltavista korosti perheohjauksen roolia vanhemman ja päiväkodin välisen yhteyden vahvistajana. Tällöin myös perheohjauksen rooli varhaiskasvatuksen henkilökunnan tukijana alkaa hahmottumaan.

Ja sit kun on se päiväkodin tuki siinä heti vieressä ja ne päiväkodin työntekijät siinä ja ne ku saa siihen sammaan hiilleen puhaltamaan, nii se on niin helppoo se toiminta sitten. Ja paljon enemmän helpompi on puhuu, puhuu tota päiväkodin työntekijöille, ku ne tietää mistä on, mitkä on tausta, kaiken taustalla ja mitkä on ne ongelmakohat, eikä tarvii aina heti alusta alottoo sitä, että nyt on tämmönen ja tämmönen tilanne. (H5)

8.3 Kokemus saadusta palvelusta

Perheohjaus on koettu erittäin merkityksellisenä, hyödyllisenä ja vanhemmuutta tukevana palveluna. Haastateltavat olivat saaneet tukea perheohjaukselta monenlaisissa ongelmissa ja tilanteissa. Haastatteluista ilmeni, että apua on saatu esimerkiksi eroprosessin läpikäymisessä, päiväkodin kanssa tehtävässä yhteistyössä, erilaisissa palaverissa ja myös konkreettisten vinkkien muodossa. Haastateltavat korostavat perheohjaajien kykyä tuoda näkyväksi myös lapsen näkökulmaa ja ulkopuolisen havaintoja. Lisäksi moni haastateltavista korosti sitä, kuinka tärkeää on, että perheohjaaja pystyy perustelemaan ohjauksensa johonkin faktaan, esimerkiksi tutkimukseen.

Ja hyviä ideoita anto ja sitte vähän selitteli myöskin sitä, että mikä siinä on, vaikka joku teoria taustalla, että ei vaan sanota, että "nyt teette näin", vaan se ihan selitti myöski sen syyn, että miten se vaikuttaa tohon, tai niinku lapsen käytökseen, että minkä takkii näin tapahtuu ylleensä. (H8.)

Jokainen haastateltava kertoo olleensa tyytyväinen perheohjaajan tekemään työhön ja tapaan työskennellä. Kukaan haastateltavista ei keksinyt mitään kehitysideoita perheohjaajien tapaan tehdä työtänsä. Haastateltavat korostivat erityisesti perheohjaajan joustavuutta.

... Ja sit hän on niinku tehny hyvin pitkän päivän. Tyyliin et hän on sit joustanu siitä omasta, vaikka hällä loppus tyyliin työaika neljältä, nii hän on ollu mun kanssa viiteen. Et ikinä ei oo ollu semmonen tunne, että noni

voisitkos lähtee, et mullon työaika loppunu, vaan siis siellä sai olla ihan. (H4)

Nimenomaan siihenkin joustavuuteen just, että hän on pystynyt niinku... Meillon ollu niin monenlaisia tapaamisia. Meillon ollu tosiaan näitä yksilötapaamisia ja sit on ollu siellä päiväkodilla palavereja, joihin hän on osallistunu ja hyvin monenlaista ja hyvin joustavasti menny nää. (H3)

8.4 Perheohjauksen koettu merkityksellisyys

Haastatelluista jokainen oli tyytyväinen saamaansa palveluun. Osa haastateltavista kertoi, että palvelu ja sen sisältö olivat jopa ylittänyt heidän odotuksensa.

Joo olen ihan äärimmäisen tyytyväinen, että tota. Tosiaan niinku tossa jo aikasemmin sanoin, niin mun mielestä ei ole mitään muuta tällasta palvelua edes tarjolla. Että tää on ollu mulle henk.koht. Ihan tosi tärkeä ja en oo mistään muualta saanu tän tyyppistä tukea lasten kanssa. (H3)

Että voin sanoa oikeestaan, että ylitti odotukset. Ja niinkun mä oon monesti ihan miettinyt sitä, että mihin sitä olis joutunukkaan, jos ei niinku tätä palvelua olis ollu. Että jotenki tää on ollu niin äärimmäisen tärkeä tuki meidän perheelle. (H3)

Jokainen haastateltava koki, että perheohjauksessa on osattu keskittyä juuri heidän mielestään oleellisiin asioihin ja palvelun sisältö on ollut jokaisen perheen yksilöllisten tarpeiden mukaiseksi räätälöityä. Jokaisen tapaamisen sisältö on hiottu siten, että se tukee perheen sen hetkistä tilannetta. Jos tapaamisten välillä on tapahtunut tai ilmennyt jotain uutta, voidaan tapaamisella keskustella niistä.

Muutamit haastateltavat korostivat myös perheohjauksen tärkeyttä lapsen näkökulman esille saamisen kannalta. He kokivat, että ymmärsivät paremmin lapsensa käyttäytymistä, kun perheohjaajat osasivat kertoa käyttäytymisen taustalla mahdollisesti olevista asioista, kuten lapsen normaaleista kehitysvaiheista. Haastateltavat kertoivat, että tällainen tieto lisäsi itsevarmuutta omaan vanhemmuuteen.

Sillee osas jotenki, miten sen nyt sanos, hyvin ehkä lapsen näkökulmasta ja silleen niinku asiasta puhua. Ja sillee, että itekki ymmärtäs paremmin sitä lasta ja sitä sen käytöstä. (H9)

Et tosi paljon tuli semmosta luottoo omaan vanhemmuuteen ja niinku semmosta vahvistusta, et okei, minun lapsi on ihan normaali, kun se on. Hänellä on tämmöset kehitysvaiheet ja tämä ei ole millään tavalla epänormaalia. (H2)

Perheohjaajat ovat saaneet asiakkaat tuntemaan olonsa hyväksytyiksi ja tervetulleiksi palvelun piiriin. Perheohjaajien lempeä tapa puhua asiakkaille on jopa madaltanut kynnystä ottaa palveluun uudelleen yhteyttä tarvittaessa.

Moni haastateltava kokee, että on päässyt perheohjauksen avulla eteenpäin elämässään ja saanut apua ongelmiinsa. Perheohjausta keuhuttiin paljon myös sen kyvystä tarttua juuri oikeisiin asioihin.

No miusta on ollu tosi hyvä, että on päässy niinku keskustelemaan aikuisen ihmisen kanssa näistä ongelmista mitä on ollu ja niihin on paneuduttu ja se on kyllä auttanu meitä hirveen paljon etteenpäin. (H7)

Joskus haastateltavat kokivat, etteivät he enää itse hahmota omaa tilannettaan ja sen ongelmakohtia kunnolla. Näissäkin tilanteissa perheohjauksen tuoma apu koettiin hyödylliseksi. Monet haastateltavista mainitsivat tärkeäksi perheohjauksen tavan sanoittaa ulkopuolisena näkemäänsä tilannetta.

...tosi iso apuhan siitä on ollu silleen oman jaksamisen kannalta ja sen oman, niinku sen, niitten omien voimavarojen löytämisen kannalta ja kai-ken tämmösen kannalta on ollu niinku tosi iso apu, että niinku se perheohjaaja niinku sanottaa niitä asioita, mitä mie en ite ossaa sannoo.... ...oothan sie kuitenkin tämän ja tämän tehny ja näin paljon on edistytty ja kaikki tää niinku. Se tekkee sen ehkä näkyväks, sen mitä ite ei – anttaa just sen ulkopuolisen näkökulman siihen. Että kun sie et nyt ite nää tätä tilannetta, nii sitte onki tämmönen. (H5)

Osa haastateltavista korosti myös ryhmien ja vertaistuen merkityksellisyyttä. Eräs vanhempi kertoi haastattelussa, ettei ollut koskaan kuvitellut olevansa ihminen, joka voisi osallistua vertaistukiryhmään. Kuitenkin, huomattuaan mielenkiintoisen ryhmän, hän oli päättänyt osallistua ja ryhmästä muodostui hänelle todella merkityksellinen tuki.

En ois niinku osannu ajatella, että tommosta vertaisryhmätoiminnasta ois voinu saada itelleen nii paljon tukea, mitä siitä sitten sai... ..Että ihan toki kaikki nää perheohjauksen yksilötapaamiset on ollu tosi, tosi tärkeitä, mutta sit viel lisäksi tosiaan myöski se ryhmä. (H3)

Suurin yksittäinen vanhempien mainitsema este ryhmiin osallistumiselle oli lastenhoidon puute. Tässä ryhmässä lastenhoito oli järjestetty perheohjauksen puolesta, joka mahdollisti vanhemman osallistumisen ja merkityksellisen kokemuksen vertaisryhmätoiminnasta.

8.5 Perheohjaajien pysyvyys ja luottamussuhde

Jokainen haastateltava korosti puheissaan työntekijöiden pysyvyyden tärkeyttä. Työntekijöiden pysyvyyden koettiin madaltavan kynnystä ottaa uudelleen yhteyttä ja luottamukselliseen asiakassuhteeseen oli helpompaa päästä, kun asiakas pystyi luottamaan siihen, ettei työntekijä luultavasti vaihdu heti.

Et must on ollu ihana siis se, että monta vuotta mä on ollu, nii koko ajan on ollu sama ihminen mulla. Et se on niinku ollu tosi ihana, et kaupunki ei oo tehny sitä niinku et ne tekee päiväkodeille et joka hitsin toimintakausi vaihtuu ohjaajat ja kuule kaikki pyöräytetään, nii must on ollu nii ihanaa, että se ihminen kenelle mä oon ekan kerran menny, kelle mä oon kaiken kertonu, nii se on ollu koko ajan matkan varrella. (H4)

Muutama haastateltava kertoi, ettei välttämättä olisi ottanut perheohjaukseen enää uudelleen yhteyttä, jos tuttu perheohjaaja olisi vaihtunut.

No mulla on onneks ollu koko ajan sama. Ja kyllä tossa vuoden vaihteessa, kun oli vähänniinku pelkoo siitä, että työntekijöitä karsitaan ja että mahdollisesti se perheohjaajaki vaihtuu, nii kyllähä sitä joutu puntaroimaan, että tavallaan et sen ois niinku joutunu alottamaan alusta, koko kaiken ihan uudestaan, kertomaan ne perhetaustat ja kaiken. Nii ku uudestaan, uudelle ihmiselle. Nii kyllä siinä vaiheessa sitte koin, et se kynnyks jatkaa sitä yhteistyötä nii ois ollu suurempi. Mut sit kävi onnellisesti nii, et tää sama ohjaaja jatko. (H6)

Työntekijöiden pysyvyyden lisäksi myös luottamussuhteen tärkeys korostui haastateltavien puheissa. Yksi vanhempi kertoi, että heidän suhteensa on ollut alusta

asti sellainen, että perheohjaajalle on pystynyt puhumaan ja kertomaan mistä vaan. Haastateltava koristi sitä, että luottamuksellinen suhde edesauttaa vaikeistakin asioista puhumisessa, jolloin perheohjaaja voi tarjota apuaan oikeisiin asioihin, oikeaan aikaan. Toinen vanhempi taas kertoi, että hänen kohdallaan luottamuksen syntymisessä kesti muutaman tapaamisen verran. Vasta työntekijän tultua tutuksi haastateltava oli kokenut, että uskaltaa kertoa asioista avoimesti.

Että sitä vasta niinku muutaman kerran jälkeen alko pikkuhiljaa luottamaan siihen ihmiseen, että okei, tää oikeesti kuuntelee ja ymmärtää ja ei aattele, että mä oon huono äiti. Ja sit sitä alko vasta niinku tulemaan niitä asioita pinnalle ja esille ja uskals kertoa niitä pihalle sitte. (H1)

8.6 Palvelun koettu kynnyks ja sen madaltaminen

Suurin osa haastateltavista koki kynnyksen yhteydenottamiseen matalana.

Matala oli, siis ku ties niinku, että niinku, ööö... Oli siinä kysyttävää ja niinku murheita sen lapsen kasvatuksen kanssa, nii oli se miusta niinku aika heleppoo, et ei ainakkaan itellä ollu vaikeuksia sen kanssa. (H8)

...mulla ei ollu hirveesti kynnystä, koska mie tarvisin kaiken avun, mitä oli niinku tarjolla. Nii mie tarvisin kaiken avun siinä vaiheessa. (H5)

Muutama vanhempi kertoi, että oli kokenut kynnyksen korkeana. Syy kynnyksen korkeudelle ei selittynyt palvelun rakenteesta, koska jokainen vastaaja kuitenkin kertoi, että konkreettinen yhteydenotto oli tehty helpoksi.

No sillä hetkellä koin kyllä isoks niinku sen kynnyksen. Että yleensä on, uskon että monilla ihmisillä jotka aattelee, että apua mä oon huono äiti tai huono vanhempi, että sen takia mä käyn täällä. Tai joudun sinne. Nii se kynnyks on, oli iso. Että jotenki se just ajatusmaailmana oli just semmonen, että mä paljastun. Oon huono äiti. (H1)

Kaikkein suurimmaksi yksittäiseksi kynnystä madaltavaksi asiakasi haastateltavat mainitsivat jo kappaleessa 8.1 mainitsemani perheohjaajien tapaamisen jo ennen yhteydenottoa. Haastateltavat korostivat erityisesti vanhempainilloissa esittäytymisen tärkeyttä ja toivoivat, että perheohjaajiin pystyisi törmäämään ihan

päiväkodin arjessa. Lisäksi moni haastateltavista kertoi, että työnkuvan selkeytyminen ja etukäteistieto palvelusta madaltaisivat kynnystä.

Jokainen haastateltava kertoi, että kokee yhteydenottamisen uudelleen helpoksi, eikä siihen liity enää samanlaista kynnystä, kuin ensimmäiseen kertaan.

Kyllä koen, tosi niinku matalaks ja helpoks. Että sen verran voin sanna, et meillä on se päättyny, nii tuota, perheohjaaja kyllä niinku hyvin sano, että ihan millo vaan voit soittaa niinku uuestaan. Että hän niinku työntekijänä teki minusta siitä kynnyksestä erittäin matalan niinku, et koska vaan voi olla yhteydessä, et ihan viestillä tai soittamalla ja näin että... (H2.)

Siis miust siinä ei oo mittään kynnystä. Koska mulla on semmonen perhetyöntekijä, että oli mulla mitä tahhaansa asiaa, niin mie voin aina hänenneen ottaa yhteyttä. (H5)

8.7 Perheohjauksen kehittäminen

Haastatteluista nousi esiin muutamia kehitysideoita. Kolme näistä ideoista esiintyivät useampien haastateltavien puheissa. Ensimmäisenä esille nousi halu kuulla palvelusta etukäteen.

Haastateltavat ehdottivat, että tietoa voisi olla nähtävillä muiden palvelunkäyttäjien kokemusten muodossa, esimerkiksi mainoksissa ja esitteissä näkyvin sitaatein. Kokemusten ajateltiin avaavan hieman palvelun sisältöä ja mahdollisesti selkeyttävän tällä hetkellä ilmeisen epäselvää yhteydeottoon "riittävää ongelmaa".

Ja sit ehkä on ihan hyvä, että siinä ois tosissaan kerrottu, et missä vaiheessa kannattaa olla yhteydessä ja mikä on niinku että - just niinku sitä, että siellä ois se pohjatieto, että mistä siinä on hyötyä - olisi hyötyä, olla yhteydessä. Että se madaltas sitä kynnystä ehkä enemmän vielä. Koska joku voi pittää ihan pieniä asioita semmosena, että en tiiä, nää on nyt niin pieniä, että mie en viiti ottaa sinne yhteyttä. Mut siitä vois, ihan iso hyöty ois kuitenkin sitte. (H5)

Toisena paljon puhuttaneena kehitysideana esiintyi myös päiväkodeissa vierailun ja vanhemmille esittäytymisen jatkaminen ja tehostaminen. Melkein jokainen

haastateltava koki, että perheohjaajan näkeminen ennakkoon madaltaisi kynnystä ottaa perheohjaukseen yhteyttä tarvittaessa. Vanhempainiltoja pidettiin hyvänä tilanteena kohtaamiselle, mutta perheohjaajia toivottiin näkyvän myös muissa tilanteissa.

...seki on ollu musta kiva, että ne perheohjaajat on ollu esimerkiks päiväkodin vanhempainillassa esittäytymässä. Nii tota se jo heti helpottaa varmasti monia, et näkee sen ihmisen, että kehen sit voi ottaa yhteyttä.” (H3.)

“No varmaan, varmaan just ehkä se, että tehdään niinku näkyvämmäks ja ne ihmiset ihmiset, jotka sitä työtä tekee, niin ne käy just päiväkodin vanhempainilloissa esittäytymässä ja tavallaan niinku, et saa kasvot sille toiminnalle, nii ehkä se. (H6)

Et mun mielest se ois ihaninta, mut mä tiedän, et he ei varmaan kerkiä, tai sit heillä pitää olla ihan eri ihmiset siihen, että must ois kiva, että päiväkodeissa olis tyyliin aina aika.. Siis mä en oikein, meillä ku mies hakee lasta ja minä haen lasta nii, mut must ois kiva ku siellä joskus olis semmonen et vaikka perheohjaaja kävis vaikka kerran kuukaudessa jossaki päiväkodissa (H4)

Moni haastateltavista sanoi, kuten jo kohdassa 8.1 mainitsin, että perheohjauksesta on vaikeaa löytää tietoa internetistä. Nettimainontaa ja -tiedotusta toivottiin enemmän, koska internet koettiin niin luontaiseksi ja helpoksi tiedonhankintakanavaksi.

Että sieltähän ihminen lähtee nykyaikana aika pitkälti ehtimään, et “okei, meillä on tämmönen pulma mistähän tähän saisin apua”, nii kyllähän sitä netistä lähetään ettimään sitä tietoo, että mitä ne ois ne paikalliset toimijat? (H2)

Haastateltavilta tuli muitakin, yksittäisiä ideoita. Haastateltavat toivoivat yökylätoiminnan jatkamista, palvelun pidentämistä alakoulun ensimmäisille luokille asti sekä mahdollisuutta tarvittaessa tehtäville kotikäynneille. Lisäksi toivottiin, että perheohjauksesta voitaisiin olla myös asiakkaisiin päin yhteydessä, koska väsyneet vanhemmat eivät välttämättä jaksaa hakea itse apua. Yksi haastateltava toivoi, että joitain asioita voisi hoitaa pikaisesti myös puhelimitse, jottei pientä asiaa varten tarvitsisi varata aikaa. Puhelinasiointiin liittyen toinen asiakas sanoi, ettei pitänyt koronatilanteen vuoksi vain puhelimitse saamastaan ohjauksesta, koska niissä kaikki ilmeet, eleet ja kehonkieli jää näkemättä.

Perheohjauksen järjestämien ryhmien suhteen toivottiin jatkossakin erilaisia vertaistukiryhmiä, joissa saisi purkaa tunteja vanhemmuudesta ja jaettaisiin tietoa esimerkiksi eri kehitysvaiheista. Monilla vanhemmilla on ongelmia saada lapsi tai lapset hoitoon ryhmätoiminnan ajaksi, joten lapsille toivottiin ohjattua ja valvottua tekemistä siksi aikaa.

Perheohjaajat pyysivät minua kysymään asiakkailta, millaisia ajatuksia termi "perheohjaus" herättää. Lisäksi tehtävänäni oli selvittää, olisiko jokin muu nimi asiakkaiden mielestä parempi. Tuloksena todettakoon, että nimi herätti osassa haastateltavia negatiivisia ajatuksia.

...ensimmäinen mikä ajatus on, nii et se on joku virallinen arviointikeskus, missä käyään juttelemassa. Koska nimi on semmonen pelottava ja se on ikkäänkun niin semmonen virallinen paikka kuitenkin. (H1)

Suurempi osa vanhemmista kuitenkin koki, että nimi on oikein sopiva ja kuvaa hyvin perheohjauksen tekemää työtä.

No en oo koskaan ehkä niinku siihen kiinnittäny sinäänsä huomioo. Minusta se on hyvä, koska semmosta ohjausta ja tukea vanhempana koen niinku tarpeelliseksi saada. Että ei se miusta oo millään tavalla negatiivisävytteinen. Konkreettisia ohjeitahan sitä halutaan, nii se jo nimiki antaa niinku semmosen viitteen, että ohjausta täältä saa. (H2)

Ideoita perheohjaus-termin tilalle oli perheteimi, perheneuvonta, huolen jakamis-piste sekä vanhemmuuden tuki.

9 Pohdinta

9.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli kartoittaa Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjauksen asiakasperheiden mielipiteitä saamastaan palvelusta, sen merkityksellisyydestä ja siihen liittyvästä kynnyksestä. Lisäksi tehtävänäni oli myös selvittää, mitä asiakkaat toivovat palvelulta jatkossa.

Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjauksen ennaltaehkäisevää asemaa korostetaan paljon (Airaksinen 2020; Kokkola 2017; Joensuun varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 78). Ennaltaehkäisevän työn hyöty piilee Järvisen ym. (2012, 73) mukaan siinä, että työskentely kohdennetaan vaiheeseen, jolloin perheen ongelmat ovat vielä pieniä. Työn tarkoituksena on perheen omien voimavarojen löytäminen ja perheen hyvinvoinnin ylläpitäminen. (Järvinen ym. 2012, 73.)

Tutkimuksessani ilmeni, että vanhemmat olisivat kaivanneet etukäteen parempaa tietoa siitä, millaisten ongelmien kanssa palveluun voi ottaa yhteyttä. Puutteellisen tiedon koettiin olevan yhteydenoton kynnystä korottava asia. Kuitenkin, kaiken kaikkiaan vanhemmat ovat kokeneet palvelun kynnyksen matalaksi. Kynnyksen mataluuteen on vaikuttanut erityisesti työntekijöiden näkeminen etukäteen esimerkiksi vanhempainilloissa. Haastateltavat toivoivat, että perheohjaajat jatkaisivat yhä päiväkodeilla käyntiä vähintään vanhempainilloissa. Lisäksi moni vanhempi toivoi, että perheohjaajiin voisi törmätä vaikka päiväkodin pihalla tai lapsen hakutilanteessa.

Ennaltaehkäisevästä näkökulmasta olisi tärkeää, että vanhemmat kokisivat yhteydenottokynnyksen mahdollisimman matalaksi, jotta perheiden tarpeisiin pystyttäisiin vastaamaan silloin, kun ongelmat ovat vielä pieniä. Sankalahden (2016, 23) mukaan oikeanlainen, oikeaan aikaan saatu palvelu voikin auttaa ohjaamaan perheen tilannetta parempaan suuntaan ilman, että tilanne ehtii kriisiytymään (Sankalahti 2016, 23).

Perheohjaajat kuvasivat työtään usein keskusteluissamme palveluiden räätälöimiseksi jokaisen perheen tarpeiden mukaiseksi. Mitään virallista määritelmää en palveluiden räätälöinnille löytänyt, mutta opinnäytetyötä tehdessäni hahmotin juuri tämän palvelun räätälöitävyyden asiaksi, joka tekee perheohjauksesta niin uniikkia ja pidettyä. Perheen tarpeisiin räätälöityyn palveluun tyytyväisyys heijastui myös vahvasti tutkimustuloksiini. Kaikki haastateltavat olivat tyytyväisiä saamaansa palveluun ja kokivat, että se vastasi juuri heidän perheensä tarpeita.

Olen ymmärtänyt, että asiakaslähtöisyys on palveluiden räätälöintiä vastaava termi. Asiakaslähtöisyyttä voidaan ajatella tässä yhteydessä pelkistetysti asiakkaan tarpeisiin sovitettavana työskentelynä (Järvinen ym. 2012, 18 – 19). Tutkimuksessani ilmeni, että asiakkaat olivat erityisen tyytyväisiä juuri palvelun asiakaslähtöisyyteen. Monet haastateltavat myös kehuivat perheohjaajan kykyä olla ulkoisena tarkastelijana tilanteelle, johon asiakkaat olivat ehkä jo sokeutuneet. Palvelua ja sen työntekijöitä keuhuttiin myös todella joustaviksi.

Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjauksen järjestämien vertaisryhmien suhteen tutkimuksessani ilmeni, että osallistuminen oli käynyt monella haastateltavalla mielessä, vaikkakin haastateltavistani ryhmiin oli osallistunut vain yksi. Haastateltavat mainitsivat vertaisryhmiin osallistumisen esteiksi yleisimmin oman aikataulun, tapaamispaikan vaikean sijainnin, lastenhoidon puutteen tai mielenkiintoisten aiheiden puutteen. Uskon, että perheohjauksen työntekijöiden kannattaa hyödyntää tutkimuksessani ilmenneitä osallistumisen estäviä asioita palvelun kehittämisessä, koska kuten Järvinen ym. (2012, 213) korostaa, vertaisryhmät ovat yksi tehokas ennaltaehkäisevän perhetyön muoto.

Aineistoista ja haastatteluista nousi esille vahvasti työntekijöiden pysyvyyden merkitys. Haastateltavat kertoivat, että eivät olisi välttämättä ottaneet perheohjaukseen enää yhteyttä, jos heille tuttu työntekijä olisi lopettanut. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuissa (2019, 26) kerrotaan Ylirukan (2015) todenneen työntekijöiden vaihtuvuuden hidastavan luottamuksen rakentumista vanhempien ja työntekijän välille. Lasten ja perheiden ongelmat saattavat päästä kasvamaan turhan isoiksi, jos avun saanti lykkääntyy työntekijöiden vaihtumisen vuoksi. Lisäksi työntekijöiden vaihtuvuus on yksi työskentelyn laatua heikentävä tekijä. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019, 26.) Työntekijöiden pysyvyyden tärkeydestä viestitti Laps-YTY:n tutkimushankkeesta kirjoitettu raportti, jonka yhtenä tärkeimmistä johtopäätöksistä esitettiin, että vanhemmat kokevat ongelmista keskustelemisen olevan helpompaa sellaisten lapsiperhepalveluiden ammattilaisten kanssa, joiden kanssa he ovat eniten tekemisissä (Perälä ym. 2011, 76, 86).

Jotkin vanhemmista kertoivat, että vasta muutaman käynnin jälkeen he uskalsivat kertoa pintaa syvemmin perheensä tilanteesta ja ongelmista. Palvelussa käsitellään vanhemmille vaikeita asioita, joten luottamussuhteen syntyminen voi olla hidasta. Järvisen ym. (2012, 21 – 22) mukaan luottamuksellisen suhteen eteen kuitenkin kannattaa nähdä vaivaa, koska luottamuksellinen suhde mahdollistaa arkojen asioiden käsittelyn ja avoimen vuorovaikutuksen.

Osana palvelun luotettavuutta haastateltavat korostivat palvelun pysyvyyttä. He toivoivat, ettei työntekijöitä vähennetä tai palvelua supisteta. Monet haastateltavat ihmettelivät, että minne sitten voisi ottaa yhteyttä, jos tämä palvelu lakkautetaisiin. Haastateltavat kokivat perheohjauksen kynnyksen matalana, mutta esimerkiksi lastensuojeluun tai perheneuvolaan yhteyden ottamiseen liittyisi paljon korkeampi kynnys.

Pihla-Maria Sulun (2013) tekemässä opinnäytetyössä kehittämisideoiksi nousi tarpeet palvelun selkeämmälle määrittelylle sekä aktiivisemmalle tiedottamiselle. Minun tekemässäni tutkimuksessa tiedotus koettiin pääsääntöisesti riittäväksi, mutta haastateltavat toivoivat, että tietoa olisi löydettävissä paremmin netistä. Työnkuvalle ja -sisällölle kaivattiin edelleen selkiytystä. Haastatteluista nousi yksi konkreettinen idea palvelun sisällön selkiyttämiseen, joka oli palvelun käyttäjien kommenttien tai kokemusten näkyväksi tekeminen. Haastateltavat ehdottivat, että kommentteja tai kokemuksia voisi olla näkyvillä esimerkiksi perheohjauksen esitteissä. Lisäksi toivottiin vielä selkeämpää tietoa asioista, joiden tiimoilta perheohjauksesta voi saada apua. Opinnäytetyössäni oli havaittavissa paljon samankaltaisia tuloksia, kuin Sulun työssä. Perheohjausta pidetään edelleen erittäin tärkeänä palveluna. Samankaltaisuuksien lisäksi minun haastatteluaineistostani nousi vahvana esille tarve palvelun jatkuvuudelle ja työntekijöiden pysyvyydelle.

Myös Turtiaisen ja Piipposen (2015) toteuttaman opinnäytetyön tuloksista nousi esiin samankaltaisuuksia. Turtiaisen ja Piipposen opinnäytetyössä oli ilmennyt samankaltaisia tuen tarpeita, kuin minun tutkimuksessani. Sekä minun että Turtiaisen ja Piipposen toteuttamassa tutkimuksessa oli korostunut, että vanhempien kokemus siitä, että perheohjauksen keinoin oli pystytty vastaamaan esimerkiksi

omaan jaksamiseen, parisuhteeseen ja lasten kasvatukseen liittyvissä ongelmissa.

9.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Eettisenä näkökulmana on tärkeää huomioida, että laadullisena tutkimuksena tuotettu tutkimustieto ei ole koskaan täysin objektiivista. Tutkijan subjektiivinen näkemys aiheeseen ja kerättyyn aineistoon sekä hänen teorian tietonsa aiheesta vaikuttavat lopputulokseen. Laadullisen tutkimuksen subjektiivinen kanta tukee sitä, että teoriolla on suuri merkitys lopputuloksen kannalta. Empiirinen ja teoreettinen aineisto käyvät vuoropuhelua. (Tuomi & Sarajärvi 2017, 29-21.) Olen kiinnittänyt opinnäytetyöprosessini alusta asti huomiota tapaan, jolla lähestyn käsiteltävää aihetta. Ennalta suhteellisen tuntemattoman aiheen käsittely opinnäytetyössä on ollut kokemuksena erinomainen. Koen helpotukseksi sen, etteivät ennakoajatukseni työstä tai sen sisällöstä ole ohjailleet työskentelyäni. Käsitykseni perheohjauksesta on muodostunut pitkälti kartoittamani teorian tiedon ja perheohjauksen työntekijöiden kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta.

Tutkijan tulee tutkimustyössään, tulosten tallentamisessa, esittämisessä, sekä tutkimuksensa arvioinnissa noudattaa erityistä tarkkuutta, huolellisuutta ja rehellisyyttä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Kaiken esitetyn tiedon tulee olla niin varmaa ja todennettua kuin mahdollista (Hirsjärvi ja Hurme 2015, 20). Koen, että tarkkuus ja huolellisuus olivat ensisijaisen tärkeitä seikkoja, koska muuten tutkimukseni tulokset eivät voi olla luotettavia. Olen perehtynyt aiheen takana olevaan teorian tietoon ja kartuttanut teoreettisen tietämykseni sille tasolle, että olen pystynyt tutkimaan aihetta. Lisäksi olen tuonut teoriaosuuteen uutta sisältöä koko raportin kirjoittamisen ajan aina, kun se on tuntunut tutkimuksen luotettavuuden ja ymmärrettävyyden kannalta oleelliselta.

Sain valita aineistonkeruumenetelmän ja arvioinnin lähestymistavan aika vapaasti ja erityisesti silloin kiinnitin huomiota siihen, että valitsemani menetelmät ovat tutkimuskysymyksen kannalta perusteltuja, eivätkä vain minulle mieluisia.

Eettistä pohdintaa tulee suorittaa jo haastattelun tarkoitusta mietittäessä. Tutkimuksen tarkoituksena tulee olla tutkittavan kohteen aseman parantaminen tai kohteesta tiedon etsiminen, ei tutkittavan kohteen aseman huonontaminen. Tutkijan tulee antaa haastateltavalle tarpeeksi tietoa haastattelun ja tutkimuksen motiiveista ja sisällöstä ennen haastattelua. (Kvale 1996, 111 Hirsjärven ja Hurmeen 2015, 20 mukaan.) Sen lisäksi, että perheohjauksen työntekijät kutsuivat asiakkaitaan haastatteluun saatekirjeeni (liite 1) mukaan, kerroin haastateltaville haastattelun sisällöstä ja tarkoituksesta vielä puhelussa, ennen varsinaisen haastattelun alkua. Kerroin myös, että käytän opinnäytetyössäni sitaatteja sekä äänitän ja litteroin puhelut ja hävitän aineistot heti, kun en niitä enää opinnäytetyöhöni tarvitse.

Haastattelujen osalta olen pohtinut eettisyyttä ja luotettavuutta erityisesti haastateltavien valintatavan ja analyysien teon tiimoilta. En ole ollut itse mukana haastateltavien valintaprosessissa, vaan perheohjaajat lähestyivät heitä minun puolestani. Minä sain perheohjauksen työntekijöiltä listan puhelinnumeroista, joihin otin itse yhteyttä. Mielestäni tämä seikka on tärkeää tuoda ilmi, jotta jokainen lukija voi ottaa sen huomioon johtopäätöksiin tutustuessaan.

Toinen eettistä ajattelua aiheuttanut seikka on ollut analyysien tekeminen haastattelujen pohjalta. Työtäni helpottaakseni tutustuin samoin menetelmin toteutettuihin opinnäytetöihin, jotta sain näkemystä tutkimustulosten ja johtopäätösten kirjoittamiseen.

Litterointi- ja analyysivaiheisiin käytin paljon aikaa. Nämä ovat vaiheita, joissa tutkijan tulee miettiä, kuinka tarkasti hänen tulee myötäillä alkuperäistä sanomaa, jotta tutkimus on luotettava (Kvale 1996, 111 Hirsjärven ja Hurmeen 2015, 20 mukaan). Opinnäytetyöni litterointi- ja analyysivaiheissa tein päätöksiä kysymyksien ja vastauksien tiivistämisestä ja pelkistämisestä. Olen liittänyt opinnäytetyöni loppuun liitteen (liite 3), johon koostin esimerkkejä pelkistämistäni asioista. Koen, että tarkasti raportoitu aineiston käsittelytyö lisää tutkimukseni luotettavuutta.

Syvensin teorian tietämystäni aiheesta koko opinnäytetyöprosessini ajan. Aina, kun aineistosta nousi jokin uusi, toistuva teema, palasin täydentämään teoriaosuutta tukemaan löydöstäni.

9.3 Työn hyödynnettävyys ja jatkokehitysideoita

Tutkimuksesta löytyi kehitysideoita ja kysymyksiä, joita olen tarkastellut ja hyödyntänyt myös tätä opinnäytetyötä tehdessäni. Palvelun arvioiminen opinnäytetyön keinoin muutaman vuoden välein voisikin olla perusteltua, koska seuraavassa opinnäytetyössä voi hyödyntää edellisestä opinnäytetyöstä nousseita jatkokehitysideoita ja tutkia, millaista kehitystä perheohjauksessa on tapahtunut opinnäytetöiden välillä.

Haastatellen kerätty aineisto antaa tarkastelukohdan asiakasperheiden nykytilaan ja tarpeisiin. Tieto on ajankohtaista ja kehitysideoita kuunnellessaan perheohjaajat voivat kehittää palveluaan siten, että se mahdollisuuksien mukaan vastaisi heränneisiin tarpeisiin. Perheohjaajien lisäksi opinnäytetyötäni voidaan hyödyntää palvelun jatkosta päätettäessä. Työni sisältää asiakkaiden aitojen kokemusten lisäksi tekemiäni haastatteluaineistoihin perustuvia analyysejä. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että ovat hyötynneet palvelusta ja kokivat, että sille on tarvetta jatkossakin.

Kysyin eräältä haastateltavalta, että onko hänellä vielä muuta sanottavaa palvelusta.

Ei, ei oo mittään että kuha vaan pitäisivät sen. Etteivät ainakaa siinä ruppee säästämään, että näille työntekijöille jotain muuta paikkoja, että ei tällästä liian kallista ilmasta palvelua tyyliin, että kuhan sitä ei tehdä, että siitä on varmasti iso apu. (H4)

9.4 Oppimisprosessi ja ammatillinen kasvu

Olen suorittanut koulutukseni aikana varhaiskasvatuksen opettajan pätevyyttä varten vaadittavat erikoistumisopinnot, joihin kuuluu myös tämä varhaiskasvatukseen liittyvä opinnäytetyöni. Valmistun siis varhaiskasvatuksen opettajaksi. Olen kiinnostunut myös perheiden kanssa tehtävästä työstä ja olen aina pitänyt perhettä tärkeänä osana varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hyvinvointia. Mielestäni kasvatuskumppanuus varhaiskasvatuksen ja perheen välillä on iso asia, jonka avulla lapsen ja koko perheen hyvinvointia voidaan edistää. Kuitenkin tiedän, että päiväkodissa tehtävä työ on kiireistä ja ryhmäkoot ovat isoja. Olen kuitenkin levollisemmilla mielin nyt, kun olen syventynyt perheohjauksen tekemään työhön näin laajasti. Koen, että varhaiskasvatuksen perheohjaus on äärettömän tärkeä lisä varhaiskasvatukseen, koska sieltä perheiden ja vanhempien on mahdollista saada apua ja tukea hyvin matalalla kynnyksellä. Nyt, kun tiedän itsekkin palvelusta näin paljon, osaan ohjata vanhempia ottamaan sinne yhteyttä oikea-aikaisesti. Koen myös isoksi eduksi sen, että voin kartuttamieni kokemusten ja tiedon turvin kertoa vanhemmille palvelun sisällöstä, työntekijöistä ja asiakkaiden kokemuksista enemmän, kuin mitä varhaiskasvatuksen perheohjauksen esitteessä lukee.

Haastattelujen tekeminen oli mielestäni antoisaa. En ole koskaan ennen haastatellut ketään, joten jännitin aika paljon. Olin kuitenkin tehnyt hyvän teemahaastattelurungon (liite 2), johon pystyin tukeutumaan haastattelujen aikana.

Tein opinnäytetyöni yksin. Vaikka yksin työskentely oli välillä vaikeaa ja rankkaa, enkä aina oikein tiennyt, mitä tehdä seuraavaksi, sain kuitenkin päättää omat aikatauluni ja etenemiseni koko prosessin ajan itse. Varsinkin raportointivaiheessa jouduin pitämään useita pitkiäkin taukoja. Oli helpottavaa, ettei omat aikatauluni vaikuttaneet muiden aikatauluihin. Taukojen pitäminen oli myös hyödyllistä, koska asioita pystyi käsittelemään ajatustasolla. Usein ajatukset ja opinnäytetyön suunta selkiytyivät kuin itsestään, kun kirjoittamisesta otti hetkeksi etäisyyttä. Oman teksti ja siinä olevat virheetkin näkyvät uudessa valossa, kun ei tuijota samaa dokumenttia liikaa.

Tämän opinnäytetyön tekeminen syvensi ymmärrystäni perheiden kanssa tehtävästä työstä ja sen menetelmistä. Koen, että opinnäytetyön tekeminen vahvisti osaamistani myös muilla kuin vain varhaiskasvatukseen ja perheohjaukseen liittyvillä osa-alueilla.

Lähteet

- Ahjopalo, J. 2017. ”Nahistelu ruokapöydässä loppui istumapaikkojen arpomiseen”-ilmaisneuvontaa päiväkotikäisten vanhemmille. <https://yle.fi/uutiset/3-9655283>. 3.10.2020.
- Airaksinen, R. 2020. Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä. Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjaus. Nauhoitettu haastattelu 12.6.2020.
- Akseli. 2020. Perheohjaus. <https://www.soteakseli.fi/lapsiperheet-ja-nuoret/perhepalvelut-ja-lastensuojelu/perheohjaus>. 14.9.2020.
- Alatalo M., Miettunen, N., Liukko, E., Kettunen, N. & Normia-Ahlsten, L. 2019. Porrasteisuus lapsiperheiden sosiaalipalveluissa. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139080/URN_ISBN_978-952-302-797-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 3.10.2020.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Halme, N. & Perälä, M-L. 2014. Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti. Teoksessa Lammi-Taskula J. & Karvonen, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Juvenes Print: Tampere 2014. 216–227.
- Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2015. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hämeenkyrön kaupunki. 2020. Varhaiskasvatuksen perheohjaus. <https://www.hameenkyro.fi/palvelut/varhaiskasvatus/perheohjaus/>. 14.9.2020.
- Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. <https://www.joensuu.fi/documents/144181/3958508/Uusi+seutu-vasu+1.4+Joensuun+tarkennuksilla.pdf/81662570-6219-6f5a-83ac-5423e6ff55c5>. 10.2.2020.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi perhetyön arkea. Porvoo: Edita Publishing Oy.
- Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. 2019. Varhaiskasvatuksen laatu arjessa, varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. https://karvi.fi/app/uploads/2019/09/KARVI_1519.pdf. 8.7.2020.
- Kekkonen, M. 2004. Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa – lapsiperheiden peruspalveluiden kehittäminen. Helsinki, 2004. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77109/R281-2004-VERKKO.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. 4.7.2020.
- Keskinen S. & Virjonen, H. 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi 2004.
- Kokkola, J. 2017. Varhaiskasvatuksen perheohjauksesta saa tukea vanhemmuudelle. <https://www.talentia-lehti.fi/varhaiskasvatuksen-perheohjauksessa-saa-tukea-vanhemmuudelle/>. 14.9.2020.
- Leemann, L. & Hämäläinen, R-M. 2015. Matalan kynnyksen palvelut. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). https://thl.fi/documents/966696/3775621/Tietopaketti_Matalan_Kynnyksen_Palvelut.pdf/97b1aef8-b8ca-4ec3-ac4c-b80d3e754cec. 24.2.2020.

- Lempäälän kaupunki. 2020. Kasvun tuki varhaiskasvatuksessa. <https://www.lempaala.fi/kasvatus-ja-opetus/varhaiskasvatus/viestinta-kotien-kanssa/>. 14.9.2020.
- Liperin kaupunki. 2020. Perheohjaaja. <https://www.liperi.fi/perheohjaaja>. 14.9.2020.
- Mönkkönen, K. 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Tallinna: Gaudeamus Oy. 2018.
- Nivalan kaupunki. 2020. Varhaiskasvatuksen perheohjaus. <https://www.nivala.fi/varhaiskasvatuksen-perheohjaus>. 14.9.2020.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2019. Varhaiskasvatus. <https://minedu.fi/varhaiskasvatus>. 19.10.2019.
- Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf. 3.10.2020.
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. 1287/2013.
- Pehkonen A., Martikainen K., Kinni R-L. & Mönkkönen K.2019. Asiakas moniammatillisessa kohtaamisessa. Teoksessa: Mönkkönen K., Kekkonen T. & Pehkonen A. (toim.) Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki, Gaudeamus Oy 2019. 61–75.
- Perälä, M-L., Salonen, A., Halme, N. & Nykänen S. 2011. Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print Oy.
- Piipponen, P. & Turtiainen, J. 2015. ”Jos vanhemmat voivat hyvin, niin lapsetkin voivat hyvin.” PERHEOHJAUS VANHEMPIEN NÄKÖKULMASTA. Karelia ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/98513/Johanna_Turtiainen_PirjoPiipponen_oppari.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 8.7.2020.
- Pikkarainen, T. Varhaiskasvatuksen lukuja. Tuula.pikkarainen@joensuu.fi. 10.9.2020.
- Porvoo kaupunki. 2020. Perheohjaus. <https://www.porvoo.fi/perheohjaus#f0752226>. 14.9.2020.
- Punna, M. 2008. PERHEOHJAUKSEN ARVIOINTITUTKIMUS Lapsiperheiden saama varhainen tuki ja ohjaus Jämsän seudun Perhepalvelukeskus-kehittämishankkeessa. Jyväskylän yliopisto. Terveyskasvatus. Pro Gradu. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/18716/1/URN_NBN_fi_jyu-200806265560.pdf. 19.9.2020.
- Rossi-Salow, M. 2012. Tasa-arvoinen kasvatuskumppanuus ja vertaistuki. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.) Villit ja kiltit tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Juva: Ps-kustannus, 159 – 174.
- Sankalahti, K. 2016. Luo luottamusta suojele lasta : opas yhteistyöstä lapsia ja perheitä työssään kohtaaville. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136183/Luo%20luottamusta%20suojele%20lasta%202019%201010%20s%20prf.pdf?sequence=7&isAllowed=y>. 8.9.2020.

- Sariola, T. 2016. Huumeiden käyttäjien kokemuksia luottamuksesta asiakassuhteessa Haastattelututkimus haittoja vähentävässä päihdepalvelussa. Metropolia ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma.
- Sastamalan kaupunki. 2020. Perheohjaus. https://www.sotesi.fi/sivu.tmpl?sivu_id=9875. 14.9.2020.
- Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. 2019. Lastensuojelun laatusuositus. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf. 22.7.2020.
- Sulku, P-M. 2013. ”Koska ongelmat ja koko maailma muuttuu, niin vanhemmatki tarvii eri tavalla tukee” VANHEMPIEN KOKEMUKSIA PÄIVÄHOIDON PERHETYÖSTÄ. Karelia ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/69563/Sulku_Pihl-Maria.pdf?sequence=1. 19.9.2020.
- Särkelä, A. 2001. Välittäminen ammattina. Näkökulmia sosiaaliseen auttamistyöhön. Jyväskylä: Gummerus.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Suurin osa nelivuotiaista ja heidän perheistään voi hyvin – monissa perheissä myös kuormittavia tekijöitä. https://thl.fi/fi/-/suurin-osa-nelivuotiaista-ja-heidan-perheistaan-voi-hyvin-monissa-perheissa-myo-kuormittavia-tekijoi-rect=https%3A%2F%2Fthl.fi%2Ffi%2Fetusivu%3Fp_id%3D101_INSTANCE_tcsSJTqcGI0N%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-2-1-3%26p_p_col_pos%3D1%26p_p_col_count%3D2. 8.9.2020.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020a. Luo luottamusta – suojele lasta. Opas yhteistyöstä lapsia ja perheitä työssään kohtaavalle. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136183/Luo%20luottamusta%20suojele%20lasta_2019_1010%20s%20prf.pdf?sequence=7&isAllowed=y. 4.7.2020.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020b. Lapsiperheiden huolet. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsiperhekysely/tuloksia/lapsiperheiden-huolet>. 8.9.2020.
- Toivikko, K. & Sharifi, Y. 2011. Vertaistuki. Teoksessa Toivikko, K., Halme, E. & Rustanius, M. (toim.) Vertaistoiminnan opas maahanmuuttajatyöhön. Helsinki: Trinket Oy. 6–11.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2017. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkaamisepäilyjen käsittely Suomessa.
- Valtioneuvosto. 2019. Kolme vuotta täyttäneiden varhaiskasvatuksen ryhmäkojoja pienennetään. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/kolme-vuotta-tayttaneiden-varhaiskasvatuksen-ryhmakokoja-pienennetaan>. 6.7.2020.
- Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. 2002. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70095/kasvatus.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. 6.7.2020.

Vantaan kaupunki. 2020. Neuvolan perheohjaus. https://www.vantaa.fi/neuvolan_perheohjaus. 14.9.2020.
Varhaiskasvatuslaki. 540/2018.

Hei!

Haluaisin pyytää sinua haastateltavaksi.

Minä olen Heli, viimeisen vuoden sosionomiopiskelija Karelia-ammattikorkeakoulusta. Valmistun pian varhaiskasvatuksen opettajaksi. Tämä haastattelu on osa opinnäytetyötäni, jonka toimeksiantajana toimii Joensuu varhaiskasvatuksen perheohjaus. Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia perheohjauksen palveluiden piirissä olleiden vanhempien kokemuksia ja ajatuksia palvelusta, sekä saada mahdollisesti myös kehitysideoita tulevalle toiminnalle.

Haastattelu järjestettäisiin toukokuussa Sinulle sopivaan aikaan puhelimitse. Aikaa haastatteluun olen varannut noin tunnin, mutta kesto voi toki vaihdella.

Haastattelu toteutetaan teemahaastatteluna, eli olen muodostanut kysymyksiä jo valmiiksi. Kysymykset ovat avoimia, eli sinun ei tarvitse vastata vain "kyllä" tai "ei", vaan saat vapaasti kertoa juuri sitä, mitä haluat. Tarkoituksena tietysti on, että sinun oma kokemukseksi on keskiössä ja tulee kuuluviin. Kysymykset käsittelevät esimerkiksi kokemustasi palvelun kynnyksestä, itse palvelusta, sen saatavuudesta ja vaikuttavuudesta.

Haastatteluun sinun ei tarvitse valmistautua millään tavalla.

Haastattelut minä nauhoitan ja litteroin, eli kirjoitan puhtaaksi. Nauhoitteet ja puhtaaksikirjoitukset hävitän heti, kun ne ovat opinnäytetyön tekemisen kannalta tarpeettomia. Sinua tai sinun vastauksiasi ei pysty tunnistamaan lopullisesta raportista. Haastateltavat merkkään valmiiseen tuotokseen muodossa "H1" / "haastateltava 1" jne. Joten ikää, asuinpaikkaa tai muuta tunnistetietoa tekstiin ei tule jäämään. Lainauksia haastatteluista tulen käyttämään tekstini tukena, mutta näiden kanssa pätee sama anonyymius.

Lopullinen opinnäytetyön raportti on kaikille avoimesti luettavissa tietokanta Theseuksesta. Raportti valmistuu vuoden 2020 loppuun mennessä.

Lisätietoja tästä tutkimuksesta voit kysyä minulta sähköpostitse; heli.peltonen@edu.karelia.fi.

Toivottavasti soitellaan toukokuun aikaan! 😊

Terveisin Heli Peltonen, sosionomiopiskelija/Karelia-ammattikorkeakoulu

HAASTATTELURUNKO

❖ Teema 1: Perheohjaus, siitä tiedottaminen ja yhteydenotto

1. Mistä olet saanut tietoa perheohjauksen olemassaolosta ja palvelun sisällöstä? Onko tietoa hyvin esillä? Olisiko sinulla kehitysideoita tiedottamiseen?

2. Miten otit yhteyttä perheohjaukseen? Oliko yhteyden ottaminen tehty helpoksi? Millaiseksi koit kynnyksen ottaa yhteyttä? Miten kynnykseen voisi vaikuttaa/tehdä matalammaksi?

3. Millaisena koet kynnyksen ottaa perheohjaukseen yhteyttä uudestaan?

4. Ennen kuin otit yhteyttä perheohjaukseen, mietitkö muita tahoja, joihin ottaa yhteyttä? Ts. Oliko selvää, että perheohjauksesta saa apua kyseisiin ongelmiin?

❖ Teema 2: Kokemus palvelun saatavuudesta

5. Saitko perheohjaukseen ajan ja yhteyttä helposti ja silloin, kun se oli sinulle sopivinta? Oliko viivettä, jonoja, sujuiko uusien aikojen sopiminen sujuvasti?

❖ Teema 3: Tyytyväisyys ja perheohjaus palveluna

6. Oletko tyytyväinen saamaasi palveluun? Mitä voisi tehdä toisin, kehitysideoita?

7. Vastasiko saamasi palvelu tarpeitasi ja odotuksiasi? Oliko työn kohteena mielestäsi oleelliset asiat? Osattiinko työn kohteeksi ottaa mielestäsi oikeita asioita?

8. Oletko tyytyväinen perheohjaajan tekemään työhön/ tapaan työskennellä? Kehitysideoita?

9. Oletko osallistunut, tai aiotko osallistua perheohjauksen järjestämiin ryhmiin? Mikä vaikuttaa osallistumiseen ja kynnykseen osallistua? Millaisia ryhmiä toivoisit?

❖ Teema 4: Perheohjaus osana Joensuun varhaiskasvatusta.

10. Perheohjaus on osa varhaiskasvatusta. Miten yhteys mielestäsi näkyy?

11. Oletko saanut tietoa siitä, mitä kaikkea perheohjaajan työnkuvaan kuuluu ja mitä kaikkea perheohjauksessa tehdään? Miten tällaista tietoa olisi mielestäsi paras olla löydettävissä?

❖ Teema 5: Nimi + vapaa sana

12. Onko nykyinen nimi hyvä? Millaisia mielenyhtymiä se herättää? Olisiko joku muu nimi parempi?

13. Vapaa sana. Onko vielä jotain, mitä haluat sanoa? Millaista toimintaa toivoisit? Kehitysideoita?

❖ Lisäteema, joka nousi tärkeäksi: työntekijöiden pysyvyys

14. Kuinka iso rooli työntekijöiden pysyvyydellä on mielestäsi?

Teemoitteluprosessi

Aloitin teemoittelemisen kokoamalla kaikki haastateltavien vastaukset samaan tiedostoon, haastattelurungon mukaisesti luomieni alaotsikoiden alle.

Teema 1 – Perheohjaus, siitä tiedottaminen ja yhteydenotto (Otsikko teema-haastattelurungosta, kts. liite 2.)

Kysymys 1. Mistä olet saanut tietoa perheohjauksen olemassaolosta ja palvelun sisällöstä? Onko tietoa hyvin saatavilla, oletko nähnyt jossain, kehitysideoita tiedottamiseen?

Haastateltava 1

-Mistä olet saanut tietoa palvelusta ja sen sisällöstä?

Mmm... Se tuli varmaan tossa eron yhteydessä. Kun alkoi olla näistä niinku lasten asioista semmosta, ensimmäisiä vääntöjä tai sopimuksia kun tehtiin nii siitä varmaan lähettiin ylipäätään sinne Kasperin suunnitteen menemään. Ja sieltä sitten, en muista miten se tuli, mut molemmat tajettiin käyvä eron yhtessä siellä niinku Railinkki juttusilla. Ja mie sitte jäin sinne, että tää on niinku mulle, mulle hyvä juttu, et tehään tätä vielä.

-Onko tietoa hyvin saatavilla ja esillä? Ymmärsinkö siis oikein, että sait sieltä Kasperilta tietoa tästä perheohjauksesta?

No on tosi hyvin, on ollu, esimerkiks eskarissakkii, ku poika on nytte nii monessa eri blanketissa on niinku numerot ja että saa ottaa yhteyttä ja että sais tiedon muualtakin kyllä.

Seuraava vaihe teemoittelussa oli pelkistettyjen vastausten tekeminen. Esimerkki pelkistyksestä: kysyin, mistä haastateltava on saanut kuulla perheohjauksesta ja sen sisällöstä. Asiakkaan sanatarkka vastaus oli: "Itseasiassa se oli vanhempainilta. Mie olin itseasiassa jo etukäteen tota saanu selvää, että on olemassa tämmöstä perheohjausta ja sitte tota menin vanhempainiltaan ja mulle lykättiin se lappu käteen, jossa oli kaikkien puhelinnumerot ja muut ja siitähän se sitten lähti."

Käsiteltävän aineiston määrää rajatakseni ja vastauksista vain oleelliset asiat poimiakseni minä kuitenkin tiivistin vastauksen näin: "Mainos saatu vanhempainillasta. (H5)".

Tässä vaiheessa lisäsin jokaisen haastateltavan vastauksen perään merkinnän, esimerkiksi yllä näkyvän H5 (haastateltava numero 5).

Seuraavaksi kokosin pelkistetyt vastaukset materiaalin mukaisesti muodostamieni alateemojen alle.

Tiedottaminen, palvelun ”markkinointi” ja näkyvyys

Tietoa löydetty

Kasperista eron aikaan. (H1)

Tietoa saatavilla

Hyvin, eskarissa ollut papereita, jossa numeroita. (H1)

Teemoittelun viimeistelin muodostamalla neljästätoista alaotsikosta vielä seitsemän pääotsikkoa, joiden mukaisesti olen kirjoittanut opinnäytetyöni tutkimustulokset